

RAHANDUS-
MINISTEERIUM

MINISTRY of FINANCE of the REPUBLIC of ESTONIA

Eesti
Eelarve- ja struktuurikava
Eduaruanne
2024

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Eelarve- ja struktuurikava iga-aastase eduaruande eesmärk	5
Eesti eelarve- ja struktuurikava 2024. aasta eduaruanne.....	6
Makromajanduslikud eeldused	7
Makromajanduse olukord ning väljavaade	7
Makromajanduse netokulukasvu eelduste erinevus võrreldes rahandusministeeriumi 2025. aasta kevadise majandusprognosisega	8
Eelarvestrateegia ja eelarveprognosis.....	9
Eelarvestrateegia.....	9
Kevadine majandusprognosis.....	10
Valitsemissektori tulud ja kulud	10
Riigikaitse kulud	11
Tulumeetmed	12
2024. aasta tulude mahtu mõjutavad meetmed	12
2025. aastat tulude mahtu mõjutavad meetmed	14
Valitsemissektori võlg	16
Tingimuslikud kohustised	17
Reformid ja investeeringud	19
LISAD	23
LISA 1. Tabelid	23
Tabel 1a: Valitsemissektori fiskaalkohustus (netokulude kasvu kava)	23
Tabel 1b: Põhinäitajad.....	23
Tabel 2: Makromajanduslikud eeldused	24
Tabel 3: Väliseeldused.....	26
Tabel 4: Riigi rahanduse prognoos.....	27
Tabel 5: Täpsustatud tulumeetmete hinnanguline mõju.....	30
Tabel 6. Taaste- ja vastupidavusraha (RRF) toetused	30
Tabel 7. Taaste- ja vastupidavusraha (RRF) laenud.....	34
Tabel 9. Muud reformid ja investeeringud	35
LISA 2. TABEL I CeSaRiST ARUANNE EE	43
LISA 3. TABEL II FENIXIST ARUANNE EE.....	43

LISA 4. TABEL III ARUANDLUS EUROOPA SOTSIAALÕIGUSTE SAMBA RAKENDAMISE KOHTA: PEAMISED MEETMED JA NENDE HINNANGULINE MÕJU	44
LISA 5. TABEL IV KESTLIKU ARENGU EESMÄRKE KÄSITLEV ARUANDLUS: PEAMISTE MEETMETE KIRJELDUS JA NENDE HINNANGULINE MÕJU	56

Sissejuhatus

Eelarve- ja struktuurikava iga-aastase eduaruande eesmärk

Euroopa Liidu liikmesriikide poolt kokku lepitud Euroopa majanduse juhtimise raamistiku reform jõustus 30. aprillil 2024. aastal. Muudatused puudutasid eelkõige dokumente ja raamistikku, millele tuginedes majanduspoliitika koordineerimine Euroopa Liidus liikmesriikide vahel aset leiab. Euroopa Liidu aluslepingu nõuded on, et valitsemissektori eelarvepuudujääki ei tohiks ületada 3% SKPst ja valitsemissektori võlg ei tohiks ületada 60% SKPst, ei ole muutunud.

Euroopa Liidu ühiste eelarveeeglite eesmärk on tagada, et eelarvepoliitika soodustaks kindlat ja stabiilset majandusarengut nii igas liikmesriigis eraldivõetuna kui ka Euroopa Liidus tervikuna. Reeglite reformimise eesmärk oli soodustada majandusoludest lähtuva eelarvepoliitika rakendamist ning automaatsete stabilisaatorite toimet. Samuti oli reformimise eesmärgiks suunata kõrge võlakoormuse ja/või defitsiidiga liikmesriikides eelarvepoliitika usaldusväärsel viisil jätkusuutlikule rajale ja tuua paremini esile eelarvepoliitika ja struktuursete reformide ning avaliku sektori investeeringute vaheline seos.

Uute majanduspoliitika koordineerimise põhimõtete järgi hakkasid Euroopa Liidu liikmesriigid alates 2024. aastast koostama riiklikku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Selline kava, koos kava täitmise iga-aastaste eduaruannetega, asendab edaspidi varasemalt liikmesriikide poolt koostatud stabiilsus- või konvergentsiprogramme ning riiklikke reformikavu. Liikmesriikide nõuete järgimist jälgitakse edaspidi peamiselt uue nn valitsemissektori netokulukasvu indikaatori kaudu, mis mõõdab avaliku sektori kulude kasvu, mis on kohandatud maksumeetmete ning majandustsüklilist tulenevate kõikumiste suhtes.

Kava eesmärk on määratleda järgmiseks neljaks aastaks eelarvepoliitika trajektoor, mis tagab liikmesriigi kooskõla 3% suuruse eelarvepuudujäägi ja 60% suuruse võlakoorma nõuetega. Kui liikmesriik neile nõuetele ei vasta, siis tuleb kavas kirjeldada riigi rahanduse kohandumist nelja aastase perioodi jooksul nende kriteeriumite täitmiseks jätkusuutlikul moel. Samuti on kava ülesandeks kirjeldada selliseid järgmise nelja aasta reforme ja investeeringuid, mis on seotud Euroopa Poolaasta riigipõhiste soovitude raames tuvastatud probleemide lahendamisega või mis suurendavad riigi majanduskasvu ja majanduse kestlikkust. Valitsemissektori rahanduse kohandumist saab pikendada seitsme aastani, kui riik võtab kohustuse ellu viia struktuurireforme või avalikke investeeringuid, mis võivad kasvatada majandust ja tugevdada eelarve jätkusuutlikkust koos teiste kriteeriumidega.

Iga-aastased eduaruanded on olulised EL Nõukogu soovitude elluviimise jälgimiseks, mis kinnitavad keskpika perioodi eelarve- ja struktuuripoliitika plaane. Need käsitlevad seda, kas Nõukogu soovitudes kehtestatud netokulude trajektooriga on kinni peetud. Eduaruanne ei ava uuesti keskpika perioodi plaanide keskseid poliitikakohustusi. See on aruanne, mis esitab tegelikud tulemused ja kirjeldab tehtud või käimasolevaid samme. Samuti sisaldavad need ajakohastatud infot iga-aastastes eelarvetes sisalduvate meetmete eelarvemõju kohta. Lisaks sisaldab eduaruanne ka uuendatud makromajandusprognoose.

Eesti eelarve- ja struktuurikava 2024. aasta eduaruanne

2024. aasta sügisel koostatud eelarve- ja struktuurikava oli esimene kava, mille Eesti koostas vastavalt Euroopa Liidu uuendatud majanduse juhtimise raamistikule. Kava järgimisega tagatakse, et Eesti eelarvepoliitika on järgmisel neljal aastal jätkuvalt kooskõlas Euroopa Liidu Stabiilsuse ja kasvu paktiga ning Euroopa Liidu majanduspoliitika koordineerimise nõuetega.

Käesolev eduaruanne põhineb 2024. aasta esialgsetel andmetel ning 2025 ja 2026. aasta osas Rahandusministeeriumi viimasel prognoosil. Riigirahanduse prognoos tugineb makromajandusprognoosi baasstsenaariumile ning lähtub kehtivatest poliitikatest ja õigusaktidest. Uue valitsusliidu kokkuleppest tulenevate muutustega ei ole arvestatud. Kulude prognoosi osas on peamiseks aluseks möödunud aasta sügisel koostatud eelarvestrateegias langetatud otsused, arvestuslike kulude osas (peamiselt sotsiaalkulud) on prognoosi uuendatud.

Peale prognoosi valmimist otsustas Vabariigi Valitsus 17. aprillil esitada taotlus Euroopa Komisjonile kaitsekulude ajutise vabastusklausli rakendamiseks, mis võimaldab suurendada riigikaitse kulusid. Riigikaitse kulude kasv vähemalt 5%ni SKPst on ettenähtud ka valitsusliidu alusleppes. Taotluse heakskiitmisel tekib valitsusel täiendav paindlikkus riigieelarve plaanisel sügavama defitsiidiga kui 3% SKPst, ilma et kaasneks risk Euroopa Liidu ülemäärase eelarvedefitsiidi menetluseks.

Makromajanduslikud eeldused

Antud peatükk annab ülevaate viimasest majandusarengust ning rahandusministeeriumi kevadprognoosi ootustest järgnevateks aastateks ning kuidas need erinevad netokulukasvu arvutuste aluseks olevatest eeldustest. Rahandusministeeriumi 2025. aasta kevadine majandusprognoos avalikustati 16. aprillil 2025. Rahandusministeeriumi kevadprognoosi aluseks olevad väliskeskkonna eeldused on fikseeritud märtsi alguse seisuga.

Makromajanduse olukord ning väljavaade

Eesti majanduses on olnud alates eelmise aasta teisest poolest elavnemise märke. Prognoosime, et majanduse taastumine jätkub ka tänavu, kuid ebakindlas väliskeskkonnas ning kõrgele kerkinud hinnataseme tingimustes toimub see aegamisi. 2025. aastaks ootame 1,7%list majanduskasvu, mis kiireneb 2026. aastal 2,5%ni.

Eesti töötleva tööstuse tootjahinnad on kasvanud viimastel aastatel rohkem, kui need on kasvanud meie mitmete oluliste kaubanduspartnerite tööstustes, mis tähendab, et halvenenud on Eesti töötleva tööstuse kulukonkurentsivõime. Prognoosis ootame, et välisnõudlus Eesti eksportiva sektori jaoks paraneb ning konkurentsivõime probleemid leevenevad tasapisi. Tööstussektori lisandväärtus kasvab 2025. aastal ja 2026. aastal kasv kiireneb.

Eesti päritolu kaupade ekspordi selgemat taastumist võis täheldada 2024. aasta neljandas kvartalis. Kasv on muutunud laiapõhjalisemaks ning kiiremat ekspordi taastumist on näha eelkõige kaupade puhul, mis on läbi teinud suurema languse. Sihtturgude lõikes on ettevõtjad suutnud traditsiooniliste Põhjamaade turgude asemel leida kasvuvõimalusi ka mõnevõrra kaugemal. Prognoosime, et kaupade ja teenuste eksport suureneb tänavu 2,5%, mis ületab veidi kaubanduspartnerite impordinõudlust.

Teenuste ekspordi kasvu panustavad suuremal määral IT-teenused. Info ja side tegevusala lisandväärtuse osatähtsus SKPs püsib sel aastal ja järgmistel aastatel tõenäoliselt suhteliselt suur. Äriteenused on vahepealsest nõrkusest taastunud ja reisiteenuste ekspordi toetab välituristide külastuste mõningane suurenemine.

Töötajate arvu kasvu on oodata 2025. aasta lõpus. Tööpuudus jätkab langust. Ettevõtete ootused nii kasvuväljavaatele kui ka uute töötajate palkamisele on tasapisi paranenud, kuid erinevate tegurite tõttu ootame töötajate arvu kasvule pöördumist alles käesoleva aasta lõpus. Tööturu seisu on suhteliselt soodsana hoidnud ettevõtete poolne töötajate arvu hoidmine, et olla valmis uueks kasvutsükliks. Seetõttu suurendatakse majanduskasvu taastudes alguses töökoormust ning alles siis asutakse uusi inimesi palkama.

Palgakasv aeglustub, palgatulu ostujõu taastumine võtab aega. Käesolevaks aastaks ootame palgakasvu aeglustumist 5% lähedale, sh peaks erasektori töötajate palgatõusu väljavaade olema parem kui riigitöötajate oma. Netopalga ostujõud taastub kehtivate maksuseaduste kohaselt tasemele, mis see oli enne Venemaa täiemahulist sõda Ukrainas, 2026. aasta lõpuks.

Eratarbimine oli 2024. aastal kerges languses vaatamata sissetulekute ostujõu paranemisele. Sissetulekute ostujõu vähenemine ja madal tarbijakindlus tingivad eratarbimise languse 2025.

aastal. 2026. aastal peaks taastuma eratarbimise selge kasv (1,5%), kuna tulumaksureformi tõttu kasvavad maksujärgsed sissetulekud kiiremini kui brutopalk ning inflatsioon aeglustub oluliselt.

Majanduskasvu väljavaated Eestis ja meie eksporditurgudel on küll paranenud, kuid geopoliitilised pinged ei ole leevenemas ning vabakaubanduse tulevik on ebakindel. See sunnib erasektori investeringute osas olema pigem madalate ootustega. Siiski ei näe prognoos ette erainvesteringute märgatavat langust. Investeringuid kasvatab 2025. aastal jõuliselt valitsussektor seoses Euroopa Liidu eelarvetsükli lõppemisega, millele järgneb mõningane langus.

Inflatsioon kiireneb 2025. aastal sise- ja välistegurite ning maksumeetmete koosmõjul. 2025. aastal panustavad inflatsiooni oluliselt toidu kallinemine, käibemaksumäära tõus, mootorsõiduki registreerimistasu ja majanduskonjunkturi tugevnemine. Inflatsiooni aeglustumist võib oodata 2026. aastal, kui maksumeetmete mõju väheneb ning toiduhindade tõus stabiliseerub.

Makromajanduse netokulukasvu eelduste erinevus võrreldes rahandusministeeriumi 2025. aasta kevadise majandusprognoosiga

Allpool on toodud tabel netokulukasvu makromajanduslike eelduste ja rahandusministeeriumi 2025. aasta kevadise majandusprognoosi võrdlusega. Kevadise majandusprognoosi olulisemad erinevused netokulukasvu eeldustest tulenevad 2024. aasta tegelikest arengutest ning muutunud väliskeskkonnast, mistõttu on uuendatud majanduskasvu ja SKP deflaatori prognoose.

Viimaste teadaolevate andmete kohaselt oli 2024. aasta majanduslangus kõigest 0,3%, mis on oluliselt parem, kui 2024. aasta suvel oodatud 1% majanduslangus. Eesti majandus on alates eelmise aasta teisest kvartalist olnud taastumas kvartaalses arvestuses ning IV kvartalis jõudis majandus kasvule ka aastavõrdluses, mil SKP reaalmaht suurenes aastatagusega võrreldes 1,2%. SKP deflaatori areng 2024. aastal vastas ootustele. Vaatamata 2024. aasta paremale tulemusele oleme reaalse SKP prognoosi 2025. aastaks allapoole korrigeerinud. Madalam kasvootus tuleneb sellest, et eelmise aasta lõpus kiirenes majanduskasv osaliselt ajutiste tegurite toel. Samuti on üldises plaanis suurenenud ebakindlus, mis kärbib erasektori julgust investeerimis- ja tarbimisotsuste tegemisel. Samas meie peamised ekspordipartnerite majanduskasv kiireneb ehk välisnõudlus on endiselt kasvutrendil ning see toetab meie majanduse taastumist. Nelja aasta (2025-2028) kokkuvõttes on reaalse majanduskasvu ootus sarnane netokulukasvu eeldusega.

Võrreldes netokulukasvu eeldustega on 2025. aasta kevadprognoosis sisalduvad SKP deflaatori prognoos ning potentsiaalse kasvu hinnangud erinevad. Erinevuse peamiseks põhjuseks on meetodikaerinevused. SKP deflaatori puhul lähtume kevadprognoosis viimasest teadaolevast infost ning poliitikameetmetest järgmiseks neljaks aastaks. Samas netokulukasvu eelduste puhul oli 2025. aasta osas aluseks suvine majandusprognoos ning edasiste aastate puhul lineaarne lähenemine T+10 referentsväärtusele ehk inflatsiooni tulevikutehingute väärtusele. Samuti oleme kevadprognoosis ümber hinnanud majanduse kasvupotentsiaali, kui netokulukasvu eelduse aluseks oli Euroopa Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi hinnang Eesti potentsiaalsele kasvule.

Tabel 1. Netokulukasvu eeldused ning võrdlus 2025. aasta kevadprognoosiga

		2025	2026	2027	2028	Keskmine
Netokulukasvu eeldused	Reaalne SKP	2,1	2,5	2,0	2,0	2,1
	Nominaalne SKP	6,2	6,2	5,3	4,9	5,6
	SKP deflaator	4,0	3,6	3,2	2,8	3,4
	Potentsiaalne kasv	1,0	0,9	0,5	0,5	0,7
Rahandusministeeriumi 2025. aasta kevadprognoos	Reaalne SKP	1,7	2,5	2,2	2,2	2,1
	Nominaalne SKP	5,6	5,4	4,6	4,5	5,0
	SKP deflaator	3,9	2,8	2,4	2,3	2,8
	Potentsiaalne kasv	0,9	0,9	1,1	1,3	1,0

Eelarvestrateegia ja eelarveprognoos

Eelarvestrateegia

Valitsuse eelarvepoliitika eesmärgiks käesoleva eelarvestrateegia perioodil on jätkuvalt koroonakriisi ning Venemaa-Ukraina sõja tõttu süvenenud eelarvepuudujäägi vähendamine. Valitsemissektori eelarvetasakaalu suunas liikumiseks tuleb otsida kulude kokkuhoiukohti ning kerkinud kuluvajadustele tuleb leida püsivad katteallikad. Pikemas perspektiivis on valitsuse eelarvepoliitika põhieesmärk toetada makromajanduslikku stabiilsust läbi turgude paindlikkuse ja efektiivsuse ning ohjata majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske.

Koroonakriisi tagajärjel ning Venemaa-Ukraina sõja tõttu valitseb majanduses jätkuvalt keeruline olukord. Nõrga väliskeskkonna ja muutunud geopoliitilise olukorra tulemusena jääb tegelik majandusareng lähiaastatel oluliselt alla potentsiaalse taseme. 2020-2023 aastatel kehtinud eelarvereeglite vabastusklausel on lubanud paisutada defitsiiti ning võlataset. Valitsus on kinnitanud kindlat tahet vältida ülemäära eelarvedefitsiiti ehk nominaalne eelarvepuudujääk ei tohi ületada 3% SKPst, arvestades sealjuures ka kasvanud julgeolekukuluseid. Vaatamata EL-i tasandil kehtestatud netokulude kasvul põhinevale eelarvereeglistikule kavandatakse Eestis eelarvepoliitikat endiselt eelarvepuudujäägist lähtuvalt, millele lisaks tuleb nüüd edaspidi jälgida ka kulude kasvu piiravat indikaatorit.

2024. aasta septembris koostatud riigi eelarvestrateegias otsustas Vabariigi Valitsus vähendada rahandusministeeriumi suvises majandusprognoosis prognoositud nominaalset eelarvepuudujääki igal aastal hoides defitsiidi püsivalt alla 3% SKPst. **Eelarve- ja struktuurikavas** võetud makromajanduse ning riigirahanduse eelduste kohaselt kujuneb 2025. aasta Eesti struktuurseks defitsiidiks 1,2% SKPst ning aastatel 2026 – 2028 1,5% SKPst. Riigirahanduse näitajate osas eeldatakse eelarve- ja struktuurikava trajektoori seadmisel, et kava kehtivusaja jooksul säilib 2024. aasta tulude (ilma välisvahenditeta) suhe SKPst ning uute tulumeetmete lisandumisega ei arvestata.

Euroopa Liidu eelarvereglitele vastavuse tagamiseks on liikmesriigid kohustatud tagama, et **netokulude kasv** ei ületaks EL Nõukogu poolt neljaks aastaks kehtestatavat eelarve trajektoori. Euroopa Komisjon arvutab protsessi algatuseks netokulude kasvu võrdlustrajektoori, tuginedes oma prognoosidele ja ühtlustatud meetodile riikide lõikes.

Kevadine majandusprognoos

2024. aasta netokulude kasv oli esialgsete andmete kohaselt 1,1%, mis ei ületanud EL Nõukogu poolt Eestile eelarve- ja struktuurikavas kinnitatud kulukasvu, milleks oli 1,9%. Prognoosi kohaselt aeglustub netokulude kasv sel aastal 1,0%-ni. Valitsussektori kogukulud kasvavad sel aastal küll 8,2% võrra, kuid suure osa sellest kasvust katavad ära välisvahendid, mis arvatakse netokulude kasvust välja. Samuti suurenevad sel aastal märkimisväärselt otsustuspõhised maksumeetmed, mille arvel tehtavad kulud arvatakse samuti netokulude kasvust maha. Suurema mõjuga maksumeetmeteks on tulumaksude ja käibemaksu maksumäärade tõusud ning automaksu kehtestamine. 2026. aastal kiireneb netokulude kasv 5%-ni vaatamata kogukulude kasvu aeglustumisele. Põhjuseks samuti otsustuspõhised maksumeetmed, mis tulumaksumuudatuste tõttu vähendavad 2026. aasta maksutulu. Võrreldes EL Nõukogu kulukasvu trajektooriga, jääb prognoositav netokulude kasv sellest madalamaks nii sel kui järgmisel aastal.

Tabel 2. Eesti netokulude kasv, protsentides

	2024	2025*	2026*
Eesti netokulude kasv vastavalt eelarve- ja struktuurikavale	1,9	7,1	5,1
Eesti tegelik netokulude kasv 2024. aastal ja prognoos kuni aastani 2026	1,1	1,0	5,0

* prognoos

Valitsemissektori tulud ja kulud

Valitsemissektori tulud ulatuvad 2025. aastal 43,5%-ni SKPst (vt lisa tabel 4), mis tähendab võrreldes 2024. aastaga valitsemissektori tulude osatähtsuse suurenemist 1,1 protsendipunkti võrra SKPst ehk täpsemalt 1,39 miljardi euro võrra. Käesolevas fiskaal- ja struktuurikavas hinnatakse tulumeetmete lisanduva mõju mahuks 2025. aastal 867,8 miljonit eurot ehk 2,1% SKPst, peale mida lisanduv mõju väheneb järsult.

Enim suurendavad mahult kaudseid makse 2025. aastal 01.01.2024. aastal jõustunud käibemaksu standardmäära tõus 20%-lt 22%-ni, mille mõjuks on hinnanguliselt 227 miljonit eurot (vt lisa tabel

5) ja automaks, mille mõju valitsussektori tuludest muudele tootmismaksudele on 2025. aastal 236 miljonit eurot.

Looksvatest tulumaksudest ja omandimaksudest on 2025. aasta tulumetmete lisanduvaks mahuks 397 miljonit eurot, millest moodustavad peamise osa alates 01.01.2025 juriidilise ja füüsilise isiku tulumaksumäära tõstmisega seonduvalt suurem tulumaksu laekumine (vt lisa tabel 5).

2025. aasta kulud kasvavad võrreldes eelneva aastaga julgeolekuvõimekuse parandamiseks tehtavate lisakulutuste, laiapindse riigikaitse kulutuste, vanaduspensionide ja struktuurifondide uuest rahastusperioodist tulenevate suuremahuliste investeeringute tõttu. 2025. aastal kasvavad kuludest enim sotsiaalsiirded ehk sotsiaaltoetused ja kapitali kogumahutus põhivarasse. **Valitsemissektori kulud** ulatuvad 2025. aastal 45,0%-ni SKPst (vt lisa tabel 4), kasvades võrreldes 2024. aastaga 1,1 protsendipunkti võrra SKPst ehk täpsemalt 1,42 miljardi euro võrra. Valitsussektori kulud kasvavad käesoleval aastal kasvutempoga 8,2% aastas, millest moodustavad investeeringud 562 miljonit ja sotsiaalsiirded 409 miljonit. Täiendavad kulutused riigikaitsele ja julgeolekule, seadusest tulenevad kohustused sotsiaaltoetuste ja hüvitiste maksmisele ning kasvav välisloetuste kasutamine suurendavad kulude osatähtsust SKPst võrreldes 2024. aastaga. 2025-2028 riigieelarvestrateegias kajastatud kulumetmetest vähendavad 2025. aasta kulusid aastevahelised kulude ümbertõstmised ja investeeringute nihutamised hilisematesse aastatesse.

Alates 2026. aastast väheneb kokkuhoiumeetmete toel valitsussektori kulude kasvu kiirus oluliselt eelnevate aastatega võrreldes. Alates 2027. aastast ei ületa valitsussektori kulude aastane kasvutempo 3% aastas. Siiski jääb valitsussektori kulude osakaal SKPst ületama kriisieelset 2019. aasta taset. Keskmine valitsussektori kulude kasvutempo aastatel 2026–2029 on 2,8% aastas, mis jääb aeglasemaks kui nominaalse SKP 4,7%line keskmine kasv antud perioodil.

Riigikaitse kulud

Euroopa Liidu julgeolekuolukord on viimastel kuudel väga kiiresti muutunud. Selleks, et Euroopa Liit saaks kiiresti suurendada oma kaitsevõimekust, on Euroopa Komisjoni poolt tehtud ettepanek kasutada aastatel 2025-2028 Euroopa Liidu eelarvelise järelevalve raamistikus ettenähtud paindlikkust ning rakendada vajalike riigikaitsekulude tegemiseks vabastusklauslit.

Vabastusklausel annab liikmesriigile võimaluse vabastada aastatel 2025-28 ülemäärase defitsiidi arvestusest täiendavalt kuni 1,5% SKPst eeldusel, et riigikaitsekulude tase on võrreldes 2021. aastaga tõusnud vähemalt 1,5 protsendipunkti võrra SKP suhtes.

Eesti on püsivalt panustanud riigikaitse NATO soovitatud 2% tasemel SKPst. Pärast julgeolekuolukorra järsku halvenemist 2022. aastal on riigikaitse kulude taset jõuliselt suurendatud. Kevadise majandusprognoosi kohaselt ulatub kulude tase käesoleval aastal 3,7%-ni SKPst ning kasvab järgmisel aastal 4,1%-ni SKPst. Prognoos ei arvesta veel kaitsekulude vabastusklausliga võimaldatava kaitsekulude kasvuga.

Kaitsekuludeks eraldatud vahenditest läheb iga-aastaselt vähemalt 50% kaitseotstarbelisteks hangeteks. COFOGis riigikaitseks eraldatud kuludes püsib kapitali kogumahutus põhivarasse tase

üle 600 miljoni euro aastas kuni aastani 2027. Aastateks 2024-2027 planeeritud hangetest on olulisemad laskemoona ja nende hoiustamise taristu, uute soomukite, täiendavate liikursuurtükkide, HIMARS mitmikraketiheitjate, keskmääõhutõrjesüsteemide, varitseva õhuründemoona, miinipildujate, militaar-ratassõidukite, õhuseire radarite ja mobiilsete sidumispunktide hanked, mis suurendavad kapitali kogumahutust.

RES2025-2028 peamiselt riigikaitse kulusid suurendavateks meetmeteks on moonahanke lisavajaduse rahastamine ja laia riigikaitse täiendav kulu. Täiendavalt otsustati RES 2025-2028 läbirääkimiste raames 1,6 mld eurot laskemoona soetuseks aastani 2031, millest kulutatakse ca 1,087 miljardit eurot aastatel 2025-2029. Laia riigikaitse kuludeks otsustati riigieelarvestrateegia arutelude tulemusel 202,2 miljonit eurot aastatel 2025-2028. Lisaks RES2025-2028 meetmetele suurendavad 2025. ja 2026. aasta kaitseotstarbelisi kulusid kõrgemad liitlastega seotud kulud.

Riigikaitse kulud ulatuvad riigieelarvestrateegia meetmete mõjul, mille mahuks on 2026. aastal hinnanguliselt 396 miljonit eurot, 2026. aastal 4,1%ni SKPst. Keskmää õhutõrje hankimiseks kulutatakse eeldatavalt 2026. aastal 174 miljoni euro ulatuses vahendeid. Ukrainale on antud abi annetustena ja toetus jätkub 0,25% SKP-st reaalse soetusega kuni 2027, mille mahud kajastuvad samuti riigikaitse kuludes. Ukrainale antava sõjalise abi mahuks aastatel 2025-2027 on 332 miljonit eurot.

Tabel 3. Eesti riigikaitse kulud COFOG klassifikatsiooni kohaselt, % SKPst

	2021	2022	2023	2024*	2025*	2026*
Eesti riigikaitse kulud (COFOG 02)	2,0	2,2	3,2	3,4	3,7	4,1

* prognoos

Tulumeetmed

Järgnevalt on detailsemalt lahti kirjutatud suuremad tulumeetmed 2024. ja 2025. aastal. Selgitatud on ka väiksemate meetmete mõjuhinnangute muudatusi ja varasemalt otsustatud meetmeid, mis avalduvad 2024. ja 2025. aastatel ning muudatusi võrreldes sügisel esitatud eelarve- ja struktuurikavaga. Tulumeetmete kirjeldamisel on oluline nende lisanduv mõju ehk fiskaalimpulss rakendumise esimesel aastal.

2024. aasta tulude mahtu mõjutavad meetmed

Keskmise vanaduspensionie tulumaksuvabastus. 2024.a sügisel esitatud eelarve- ja struktuurikavas ei olnud antud meedet. Meede tuli lisada, sest kuigi muudatus rakendus alates 2023. aastast, on sel lisanduv mõju ka 2024. aastal - maksuvaba tulu vanaduspensionieas suurenes 704 eurolt 776 euroni kuus. Mõju 2024. aastal on -30,8 mln eurot ehk -0,08% SKPst. 2025. aastal lisanduv mõju puudub.

Üldise maksuvaba tulu tõstmine 500 eurolt 654 euroni kuus. 2024.a sügisel esitatud eelarve- ja struktuurikavas ei olnud antud meedet. Meede tuli lisada, sest kuigi meede rakendus alates 2023. aastast, on sel lisanduv mõju ka 2024. aastal - tulumaksu puhul on meetme esimesel aastal (2023) 11 kuu mõju ja 2024. aastal avaldub 12 kuu mõju. Mõju 2024. aastal on -8,6 mln eurot ehk -0,02% SKPst. 2025. aastal lisanduv mõju puudub.

Tööealiste maksuvaba tulu mitte indekseerimisest tulenev füüsilise isiku tulumaksu tulu. 2024.a sügisel esitatud eelarve- ja struktuurikavas ei olnud antud meedet. Vastavalt Komisjoni metoodikale tuleb riikidel, kel ei ole automaatset maksuvaba tulu indekseerimist, arvutada välja nn normaalse indekseerimisega kaasnev mõju, sest maksuastmete mitteindekseerimisega kaasnevaid kõrgemaid tulusid loetakse meetmeks. Meetme mõju leidmiseks on kasutatud eelneva aasta tarbijahinnaindeksit (tegelike andmete puudumisel Rahandusministeeriumi tarbijahinnaindeksi kevadprognoosi). Selle alusel on leitud nn täieliku aastase indekseerimise hüpoteetiline stsenaarium ja võrreldud seda prognoosiga. Meetme mõju on selle hüpoteetilise stsenaariumi ja prognoosi erinevus. Mõju 2024. aastal on 80,7 mln eurot ehk 0,20% SKPst. Mõju 2025. aastal on 32,6 mln eurot ehk 0,08% SKPst.

Vanaduspensioniealiste maksuvaba tulu mitte indekseerimisest tulenev füüsilise isiku tulumaksu tulu. 2024.a sügisel esitatud eelarve- ja struktuurikavas ei olnud antud meedet. Vastavalt Komisjoni metoodikale tuleb riikidel, kel ei ole automaatset maksuvaba tulu indekseerimist, arvutada välja nn normaalse indekseerimisega kaasnev mõju, sest maksuastmete mitteindekseerimisega kaasnevaid kõrgemaid tulusid loetakse meetmeks. Meetme mõju leidmiseks on kasutatud eelneva aasta tarbijahinnaindeksit (tegelike andmete puudumisel Rahandusministeeriumi tarbijahinnaindeksi kevadprognoosi). Selle alusel on leitud nn täieliku aastase indekseerimise hüpoteetiline stsenaarium ja võrreldud seda prognoosiga. Meetme mõju on selle hüpoteetilise stsenaariumi ja prognoosi erinevus. Mõju 2024. aastal on -3,0 mln eurot ehk -0,01% SKPst. Mõju 2025. aastal on 13,5 mln eurot ehk 0,03% SKPst.

Juriidilise isiku tulumaksu määra tõstmine 22%ni. Meetme mõju täpsustus 35,3 mln eurolt 48,0 mln eurole 2024. aastal. Kuigi maksumäära tõus rakendub alates jaanuarist 2025, kaasnes sellega maksumäära tõusu eel madalama määraga kasumi jaotamise suurenemine võrreldes tavapärase olukorraga. Täpsustasime mõjuhinnangut, lugedes erasektori dividendide tulumaksu laekumise tavapäraseks kasvuks (ilma finantssektori erakorraliste dividendideta 116,4 mln) kasvu jaanuarist oktoobrini, ja rakendasime seda kasvu ka novembrile ja detsembrile. Lugesime erinevuse antud prognoosi ja tegeliku laekumise vahel novembris ja detsembris maksumäära tõusule eelnenud ja kaasnevaks mõjuks. Mõju 2024. aastal on 0,12% SKPst.

Meetme mõju täpsustus 2025. aastal 44,9 mln eurolt 130,7 mln eurole ja moodustab 0,31% SKPst. Suur 2025. aasta mõju korrigeerimine tuleneb jaanuaris laekunud rekordilisest tulumaksust, mis maksti detsembris madalama määraga jaotatud kasumitelt. Prognoosis eeldame, et see suurendab 2025. aasta laekumist ca 100 mln euro võrra ja järgnevate aastate laekumine on seetõttu varem prognoositust mõnevõrra väiksem.

Tulumaks finantssektori erakorralistelt dividendidelt 2024. aastal. Meetme mõju täpsustus 90,0 mln eurolt 116,4 mln eurole 2024. aastal. Täpsustasime mõju maksu- ja tolliameti andmetel tegeliku laekumise põhjal. Mõju 2024. aastal on 0,29% SKPst. Mõju 2025. aastal on -116,4 mln eurot ehk -0,28% SKPst.

Maksuhalduri töö tõhustamine. Meetme mõju täpsustus 7,0 mln eurolt 5,0 mln eurole 2024. aastal. Täpsustasime mõju maksu- ja tolliametiga läbi rääkides. Mõju 2024. aastal on 0,01% SKPst. Mõju 2025. aastal on samuti 5,0 mln eurot ehk 0,01% SKPst.

Hasartmängumaksu liikide maksumäära tõusud. 2024 . aastal tõusnud maksumäärad mängulaudadele ning loteriile ja kaubanduslikule loteriile, samuti kaughasartmängule, totele ning õnnemänguturniirile. Mõju täpsustus vaid veidi, lähtuvalt tegelikule laekumisele, 6,5 mln eurolt 6,3 mln eurole, mis on 0,02% SKPst. 2025. aastal lisanduv mõju puudub.

Käibemaksu standardmäära tõus 20%-lt 22%-le. Suurima kaudsete maksude meetme mõju (ex post) täpsustus 230 mln eurolt 227 mln eurole, mis on 0,57% SKPst. See viitab sellele, et erinevus/varieeruvus on väike ja jääb 1 protsendi piiridesse. Täpsustus põhineb tegeliku käibemaksu 2024.a tasumiste andmete abil leitud regressioonimudeli väljundi tulemustest. Sellest tulenevalt selgus käibemaksutõusu muutuja parameetri väärtus – elastsuse koefitsient (0,63). Vastava maksumuudatuse tegelik mõju korrigeerus vaid 3 mln võrra eelarves prognoositust madalamaks. Käibemaksutõusu mõju (ex ante) eelarve- ja struktuurikavas võttis arvesse eeldusena seda, et standardmäära tõus kandub täisulatuses tarbijahindadesse ehk ettevõtete kanda see ei jääks (st kasumi arvel). Samuti tugines eelmine hinnang tulujaotuse (palga- ja dividenditulu) ja säästude statistikale, arvestades eeldusega, et umbes kolmandik tarbijatest ei suudaks hinnatõusuga kohaneda. Ex ante mõjuhinnangus kasutati käibemaksutulu elastsuse näitajat 0,67, mis oli veidi kõrgem. 2025. aastal lisanduv mõju puudub.

Alkoholi aktsiisimäära tõus 2024. aastal 5%. Meetmete mõju täpsustus -5,2 mln eurolt -9,7 mln euron. Täpsustatud mõju on arvutatud maksu- ja tolliameti tegelike andmete põhjal. Mõju on -0,02% SKP-st. Sellele lisanduv KM mõju on -2,1 mln eurot, mis moodustab -0,01%.

Kõigi tubakatoodete aktsiisimäära tõus 2024. aastal 5%. Meetmete mõju täpsustus 4,4 mln eurolt -1,1 mln euron. Täpsustatud mõju on arvutatud maksu- ja tolliameti tegelike andmete põhjal. Mõju on 0,003% SKP-st. Sellele lisanduv KM mõju on -0,3 mln eurot.

Diislikütuse aktsiisimäära tõstmine 2024. aastal 7,3%. Meetmete mõju täpsustus 9,8 mln eurolt 21,2 mln euron. Täpsustatud mõju on arvutatud maksu- ja tolliameti tegelike andmete põhjal. Mõju on 0,05% SKP-st. Sellele lisanduv KM mõju on 1,2 mln eurot, mis moodustab 0,03%.

Maagaasi aktsiisimäära tõus 2024. aastal 18%. Meetmete mõju täpsustus 1,2 mln eurolt 2,2 mln euron. Täpsustatud mõju on arvutatud maksu- ja tolliameti tegelike andmete põhjal. Mõju on 0,01% SKP-st. Sellele lisanduv KM mõju on 0,1 mln eurot.

2025. aastat tulude mahtu mõjutavad meetmed

II pensionisamba maksed alates 2025. aastast 2, 4 või 6% palgast. Meetme mõju täpsustus -12,1 mln eurolt -14,7 mln eurole mis on -0,04% SKPst 2025. aastal.

Füüsilise isiku tulumaksu soodustuste kaotamine (eluasemelaenu intressid, abikaasa maksuvaba tulu, täiendav maksuvaba tulu laste eest). Meetme mõju täpsustus 34,7 mln eurolt 33,7 mln eurole, mis on 0,08% SKPst 2025. aastal.

Regressiivse maksuvaba tulu kaotamine ja üldise 700 eurose maksuvaba tulu kehtestamine tööelastele inimestele lükkus edasi 2026. aastasse, mistõttu mõju 2025. aastal puudub (kaks

meetet – regressiivse maksuvaba tulu kaotamine 2025. aastal ja kaotamise edasi lükkamine 2026. aastasse - tasakaalustavad üksteist).

Füüsilise isiku tulumaksu määra tõstmine 22%ni. Korrigeerisime meetme mõju 194,5 mln eurolt 241,8 mln eurole, see moodustab 2025. aastal 0,58% SKPst. Sügisel esitatud mõjuhinnangus oli meetme võrdlusbaasiks jäänud ühtne maksuvaba tulu 700 eurot kõigile tööealistele, tegelikult kehtib 2025. aastal endiselt regressiivne maksuvaba tulu 654 eurot kuus.

Krediidiasutuste avansilise tulumaksu määra tõstmine 14%lt 18%ni. Korrigeerisime meetme mõju 25,3 mln eurolt 20,3 mln eurole, mis on 0,05% SKPst 2025. aastal. Krediidiasutuste kasumlikkust mõjutab oluliselt Euribori kiirem langus võrreldes varem prognoosituga.

Tulumaks finantssektori erakorralistelt dividendidelt 2025. aastal. Mõju 2025. aastal 41,5 mln eurot ehk 0,10% SKPst.

Tulumaksuaugu vähendamine MTA suurema reageeriva ressursi toel. Mõju 2025. aastal 7,0 mln eurot ehk 0,02% SKPst.

Kohalike omavalitsuste maamaksu parandus. Seoses 2022. aasta maa korralise hindamisega tekib kohalikel omavalitsustel võimalus suurendada maamaksust laekuvat tulu, mis vähendab nende eelarve puudujääki. Mõju 2025. aastal 15,0 mln eurot ehk 0,04% SKPst.

Käibemaksu standardmäära tõus 22%-lt 24%-le, alates 01.07.2025. Vastava maksutõusu mõju 2025. aastal 108 mln eurot ehk 0,26% SKPst.

Majutusteenusele 13%-se käibemaksumäära kehtestamine (seniselt 9%-lt). Vastava maksutõusu mõju 2025. aastal on hinnangu kohaselt 7 mln eurot ehk 0,02% SKPst.

Ajakirjandusväljaannetele 9%-se vähendatud maksumäära (seniselt 5%-lt) kehtestamine. Vastava maksutõusu mõju 2025. aastal on 2,3 mln eurot ehk 0,01% SKPst.

Käibemaksuseaduse erinevad muudatused maksukogumise tõhustamiseks. Erinevate käibemaksuseaduses vastu võetud tõhustamismeetmete mõju küündib 2025. aastal 5,4 mln euronit ehk 0,01% osakaaluna SKPst.

Tubakatoodete aktsiisimäära tõus 5% kaks korda 2025. aastal. Selle lisanduv mõju 2025 on 11,3 mln eurot, mis on 0,03% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 2,7 mln eurot, mis moodustab 0,01%.

Alkoholi aktsiisimäära tõus 10% 2025. aastal. Selle lisanduv mõju on 10,0 mln eurot, mis on 0,02% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 2,2 mln eurot, mis moodustab 0,01%.

Maagaasi aktsiisimäära tõus 18% 2025. aastal. Selle lisanduv mõju on 1,8 mln eurot, mis on 0,004% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 0,3 mln eurot.

Elektriaktsiisi aktsiisimäära tõus 45% 2025. aastal. Selle lisanduv mõju on 4,6 mln eurot, mis on 0,01% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 0,3 mln eurot, mis moodustab 0,001%.

Diislikütuse aktsiisimäära tõus 7,3 % 2025. aastal. Selle lisanduv mõju on 21,2 mln eurot, mis on 0,05% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 1,2 mln eurot, mis moodustab 0,003%.

Muude väiksemate kütuseliikide aktsiisimäära tõus 2025. aastal. Selle lisanduv mõju on 0,6 mln eurot, mis on 0,001% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 0,1 mln eurot.

Bensiini aktsiisimäära tõus 5% aastas. Mõju 2025. aastal on 5,6 mln eurot, mis on 0,01% SKPst. Sellele lisanduv KM mõju on 0,4 mln eurot, mis moodustab 0,001%.

Automaksu kehtestamise mõju 2025. aastal kokku on 236 mln eurot. See on 0,57% SKPst. Maks koosneb kahest osast - registreerimistasust ja mootorsõidukimaksust. Registreerimistasu on sellest 137 mln euro suurune osa, see tasutakse sõidukite esmakordsel registreerimisel. Mootorsõidukimaks moodustab automaksust 99 mln euro suuruse osa.

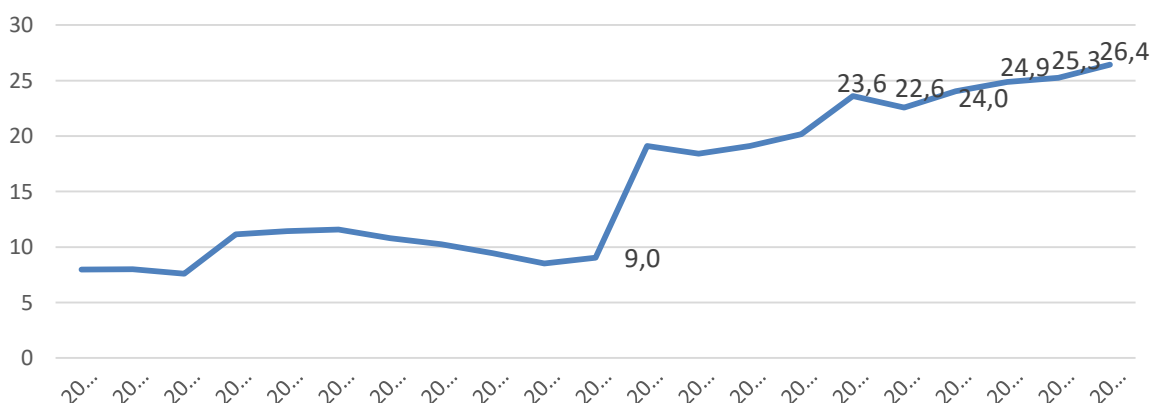
Valitsemissektori võlg

Eesti eelarvepoliitika põhieesmärk iseseisvusaastate jooksul on olnud hoida valitsemissektori eelarvepositsioon keskpikal perioodil tasakaalu lähedal, mis on omakorda väljendunud madalas võlakoormuse tasemes. 2020. aasta COVID pandeemia mõju avaldas võlakoormuse kasvule rekordilist mõju, samuti järgnes Vene agressiooni kriis. Euroopa Liidu riikide keskmine võlatase on viimase kümne aasta jooksul olnud keskmiselt umbes 83% SKP-st, siis Eesti võlakoormus on samal ajal olnud keskmiselt 14%, jõudes 2024. aasta lõpuks 24% juurde SKP-st.

Eesti valitsussektori võlg suurenes 2024. aastal nii nominaalselt 1,62 mld võrra, kui ka osakaaluna SKPst 20,2%-lt 23,6%-ni. Nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste võlakoormus kasvas eelmisel aastal. Põhiline osa võla kasvust kaeti riigikassa poolt möödunud aastal võetud täiendavate võlakohustustega, sealhulgas lühiajalised võlakirjad (T-billid, ECP-d) ning 10-aastase tähtajaga võlakirjaemissioon mahuga 1 miljard eurot. Tegelik 2024. aasta võlakoormus 23,6% kattus peaaegu täielikult eelarvekavas prognoosituga, kus see küündis 23,7%-ni SKP-st. Kuna defitsiit on väiksem ning osa vajadusest kaetakse eelmisel aastal kaasatud vahenditega, siis on kevadprognoosi kohaselt 2025. aasta võlakoormus 3,2 protsendipunkti võrra madalam sүgisese eelarvekavaga võrreldes.

Valitsussektori võlakoormus langeb sel aastal vähenenud eelarvepuudujäägi tõttu 22,6%-ni SKPst. Väiksema laenuvajaduse tõttu on riigikassa 2025. aasta intressikulu 195 mln, mis on 40 mln võrra madalam kui riigi eelarvestrateegias (eelarvekavas) planeeritud. Järgnevatel aastatel võlakoormus suureneb negatiivse rahavoo tõttu keskmiselt ühe protsendipunkti võrra aastas, jõudes 2029. aastaks 26,4%-ni SKPst. Seega, valitsussektori võlg on kevadprognoosi kohaselt prognoosiperioodi jooksul vaid mõõdukas kasvus. Eesti puhul näitab võla prognoosi dünaamika seda, et see püsib kogu prognoosiperioodi vältel oluliselt allpool kehtestatud 60%-st lävendit.

Joonis 1. Võla areng

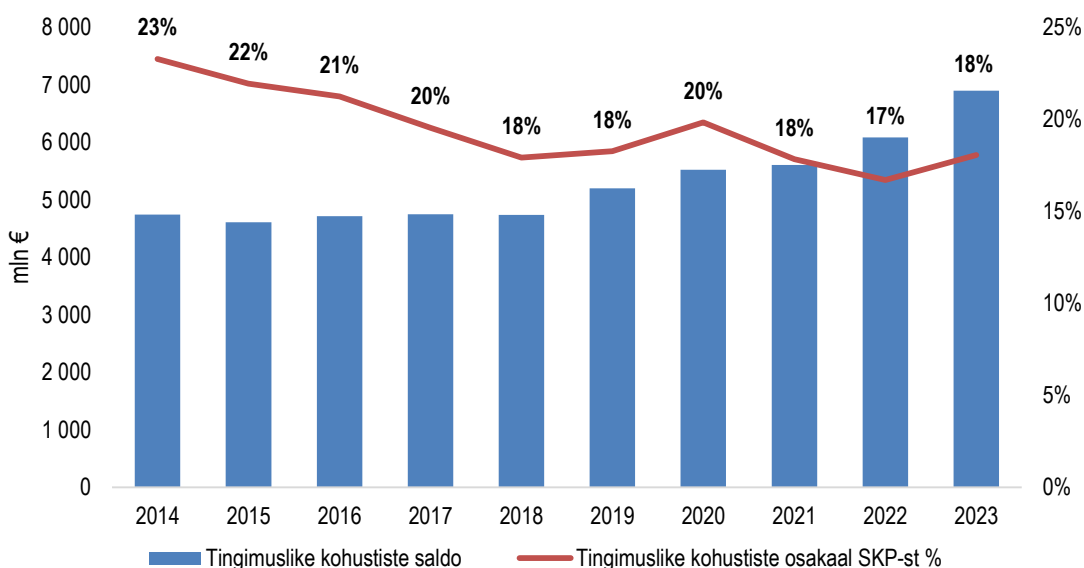
Võla kevadprognoos, millest 2025. a eduaruanne lähtub, näitab, et Eesti fiskaalstrateegia potentsiaalse majanduskasvu ja võla arengute kontekstis tagab võla püsimise suhteliselt madalal tasemel ka keskpikas perspektiivis. See loob piisavad tagatised lepinguliste kohustuste täitmiseks, arvestades vananemiskulusid ja erinevaid riskistsenaariume.

Tingimuslikud kohustised

Valitsemissektori tingimuslikud kohustised on viimase kümne aasta jooksul olnud vahemikus 4,74 kuni 6,90 miljardit eurot, kasvades 2023. aasta jooksul 810 miljoni euro võrra. 2024. aasta andmed avaldatakse käesoleva aasta juuni lõpus riigi majandusaasta koondaruandes. Samas on kümne aastaga valitsemissektori tingimuslike kohustiste osakaal SKP-st vähenenud 5 protsendipunkti võrra, moodustades 2023. aasta lõpul 18 protsenti SKP-st.

Eesti kaks suurimat kohustist – sisse maksmata osalused rahvusvahelistes finantsinstitutsioonides (2,04 miljardit eurot) ja riigigarantiid (1,98 miljardit eurot) moodustasid 2023. aastal valitsemissektori tingimuslikest kohustistest 59 protsenti. Võrreldes 2022. aastaga suurenesid need tingimuslikud kohustised 340 miljoni euro võrra, kuna Eestile kehtisid 12 aastat Euroopa Stabiilsusmehhanismiga (ESM) liitumisest vähendatud osalusega üleminekuperiood, mis lõppes 2023. aasta jaanuaris. Sellega seoses suurenes Eesti osalus, sealhulgas sisse maksmata osalus Euroopa Stabiilsusmehhanismi kapitalis. Riigigarantiidest 1,55 miljardit eurot ehk 76 protsenti moodustab Euroopa Finantsstabiilsusmehhanismi võlakohustistele antud garantii ning 262,0 miljonit eurot ehk 13 protsenti Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA ettevõtlus- ja eluasemelaenuade käendused ning ekspordigarantiid. Ülejäänud väiksemad garantiid on antud rahvusvahelistele finantsinstitutsioonidele laenuade või erinevate projektide garanteerimiseks. Laenuade ja riigigarantiide andmise otsustab Valitsus Riigikogu määratud piirmäära ehk limiidi ulatuses.

Joonis 2. Valitsemissektori tingimuslike kohustiste maht (mln €) ja osakaal SKP-st

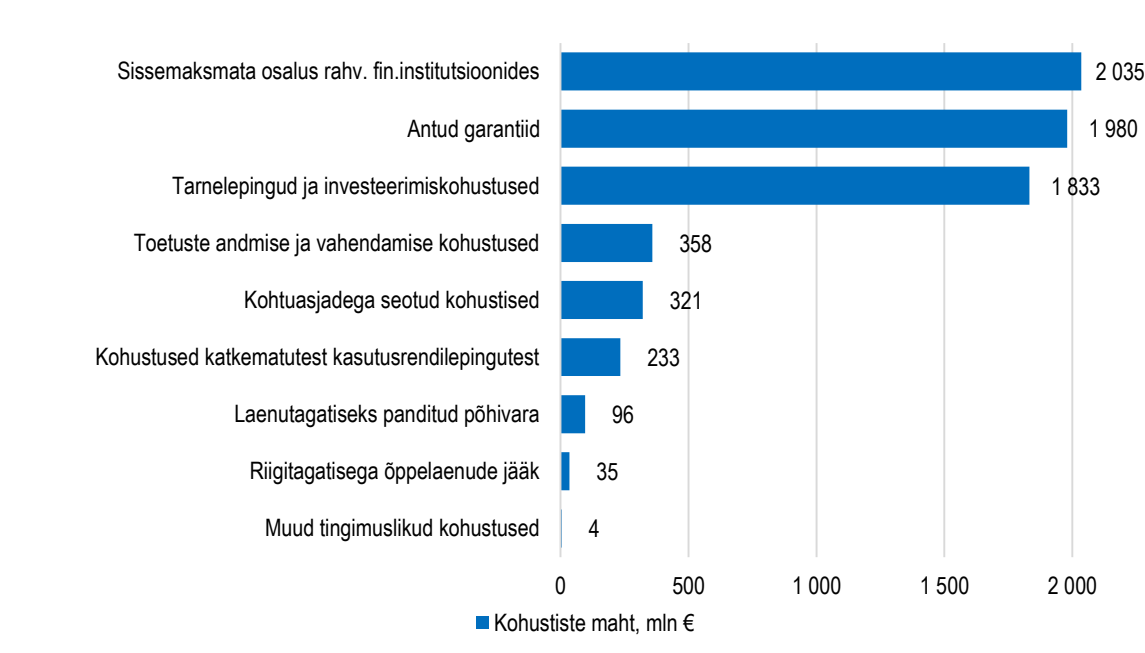

Rahandusministeerium lähtub riigisiseste laenuade ja riigigarantiide andmisel passiivsest laenupoliitikast: laenu või riigigarantiid antakse vaid põhjendatud juhtudel olukorras, mil pangad

annavad laenu väga ebamõistlikel tingimustel või ei anna üldse. Iga laenu või riigigarantii andmise juhtumit hinnatakse eraldi. Laenude ja riigigarantiide andmise otsustab valitsus iga-aastases riigieelarves riigikogu määratud piirmäära ehk limiidi ulatuses. Rahvusvahelise riigigarantii andmise otsustab riigikogu.

Riik peab rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide nõudmisel tasuma oma sisse maksmata osaluse eest kokku 2,04 miljardit eurot, millest suurim kohustis 1,59 miljardit eurot on Euroopa Stabiilsusmehhanismi ees. Muude finantsinstitutsioonide sisse maksmata osalused on oluliselt väiksemad: näiteks Euroopa Investeeringispangal 188 miljonit eurot, Maailmapangal 141 miljonit eurot, Põhjamaade Investeeringispangal 69 miljonit eurot. Ülejäänud tingimuslikud kohustised on seotud tarnelepingute ja investeerimiskohustistega (1,83 miljardit, 26 protsenti tingimuslikest kohustistest), toetuse andmise ja vahendamise kohustistega (358 miljonit, viis protsenti tingimuslikest kohustistest) ning kohtuasjadest, muudest lepingutest ja tagatistest tulenevate kohustistega (kokku 689 miljonit, kümme protsenti tingimuslikest kohustistest).

Joonis 3. Valitsemissektori tingimuslikud kohustised liigiti

Reformid ja investeeringud

Eesti esitas oma eelarve- ja struktuurikava aastate 2025-2028 kohta 2024. aasta oktoobris ning parandatud versiooni novembris 2024. Eesti eelarve- ja struktuurikava kiideti koos teiste EL liikmesriikide kavadega heaks käesoleva 21. jaanuari 2025. aastal EL rahandusministrite kohtumisel. Eelarve- ja struktuurikava sisaldas endas suuremate reformide ja investeeringute loetelu, mis lähtus Eesti pikaajalisest strateegia "Eesti 2035" tegevuskavas toodud suurematest algatustest strateegias toodud eesmärkide saavutamiseks ning Eestile esitatud riigipõhistest soovitustest. Järgnevalt on toodud reformid ja investeeringud nii nagu need on esitatud eelarve- ja struktuurikavas. Reformide ja investeeringutega edendamise kohta antakse aru käesolevas eduaruandes toodud tabelis 9, samuti eduaruande lisades, mis hõlmavad CeSari süsteemi ja Fenixi süsteemi väljavõtteid. Kõikide reformide kohta raporteeritakse ajakavas püsivalt ning täpsemat infot on võimalik saada lisatud CeSar ja Fenix süsteemide väljavõtetes esitatud aruandlusest.

Riigipõhine soovitus

1. Esitada õigeaegselt keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Piirata kooskõlas reformitud stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega netokulude kasvu 2025. aastal määrani, mis on kooskõlas muu hulgas valitsemissektori eelarve puudujäägi vähendamisega allapoole aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja valitsemissektori võla hoidmisega mõistlikul tasemel keskpikas perspektiivis. Laiendada maksubaasi ning parandada tervishoiu ja pikaajalise hoolduse kättesaadavust ja rahastamist.

Suuremad reformid ja algatused

- **Maksumuudatuste komplekt** (mootorsõidukimaksu kehtestamine, muudatused tulumaksuseaduses ja aktsiisimäärade muutmine; tähtajalise julgeolekumaksu kehtestamine). Riigi eelarvestrateegia 2025-2028 näeb ette laiapidse julgeolekumaksu kehtestamise - alates 2025. aastast juulist tõstetakse käibemaksu kahe protsendipunkti võrra 24 protsendile, alates 2026. aastast lisanduvad füüsiliste isikute kõikide tulude maksustamine kahe protsendiga ja ettevõtete kasumite maksustamine kahe protsendiga. Julgeolekumaks kehtestatakse ajutiselt kuni 2028. aasta lõpuni. Lisaks on planeeritud tõsta lisaks juba kehtestatud aktsiisitõusudele alkoholi- ja tubaka aktsiisimäärasid täiendavalt 5% aastast ning aktsiisitõusud 5% aastast on ette nähtud ka bensiiniaktsiisile.
- **Eelarverevisjoni läbiviimine (2023-2027)** Riigieelarve revisjoni kava kiideti heaks 31.08.2023 valitsuskabineti nõupidamisel. Kõikide ministeeriumide valitsemisalad analüüsitakse ühe korra läbi aastaks 2027. Revisjoni eesmärk on riigi eelarvevahendite tõhus kasutus ning riigi eesmärkidest lähtuvalt asjakohaste teenuste ja tegevuste pakkumine optimaalsete kuludega.

Riigipõhine soovitus

2. Jätkata taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki kiiret ja tulemuslikku rakendamist, tagades reformide ja investeeringute lõpuleviimise 2026. aasta augustiks. Kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmi rakendamist. Jätkata vahehindamise raames keskendumist kokkulepitud prioriteetidele, võttes meetmeid pikaajalise hoolduse sektori

vajaduste paremaks rahuldamiseks, kaaludes samal ajal võimalusi, mida pakub Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi algatus konkurentsivõime parandamiseks.

Suuremad reformid ja algatused

- **Taaste- ja vastupidavuskava rakendamine.**
- **Erihoolekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.** Selleks, et parandada erihoolekande kvaliteeti ja kättesaadavust on vajalik tagada teenuste jätkusuutlik rahastamine, vähendada teenuskohtade järjekordi ja suurendada fookust kogukonnapõhiste teenuste arendamisele. Euroopa Liidu ja riigieelarve vahendite toel on 2024. aastaks reorganiseeritud 14 asutust 1725 teenuskohaga ja juurde loodud 514 uut kogukondliku elamise teenuskohta. Peale 2027. aastat reorganiseerimisega lõpuni jõudmiseks on vaja reorganiseerida veel 5 erihoolekande teenuseosutajat (kokku 390 reorganiseeritavat teenuskohta), et tagada psüühikahäiretega inimestele tänapäevastele nõuetele vastavad elamistingimused.
- **Rehabilitatsioonisüsteemi ümberkorraldamine.** Selleks, et rehabilitatsiooni vajavad inimesed saaksid teenuseid vastavalt enda vajadustele, teenustele jõudmine oleks inimese jaoks lihtne ja toetatud ning teenuseid osutatakse integreeritult mitme valdkonna (sotsiaal-, tervishoiu-, töö- ja haridusvaldkonna) koostöös, korraldatakse ümber rehabilitatsioonisüsteem. Senised muudatused on olukorda küll parandanud, kuid senisest enam tuleb vaadata inimese terviklikku abivajadust valdkondade üleselt (lisaks sotsiaalile ka tervishoid, haridus, tööhõive jm). Lisaks teenusekorralduslikele muudatustele on vaja kogu taastusravi- ja rehabilitatsioonisüsteemi järjepidevalt arendada nii, et see võimaldaks maksimeerida inimeste võimeid nende vajadusest lähtuvate, õigeaegsete, sujuvalt toimivate ja kättesaadavate teenuste toel.
- **Sotsiaal- ja tervisevaldkonna integreerimine.** Eesti tervishoiukorralduse tervikliku arendamise raames uuendatakse tervishoiukorralduse mudel, sh sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas lõimitud inimkesksete teenuste pakkumine koostöös kohaliku omavalitsuse üksustega ning sündmuspõhiste teenuste arendamine. Sealhulgas on prioriteediks 2024-2025. aastal tervishoiu kestliku rahastamise ja tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine tervishoiusüsteemi tõhustamise, järelkasvu koolitamise ning teiste asjakohaste meetmete abil. Koostatakse ja viiakse ellu tervisesüsteemi arengusuunad. Lõimitakse tervishoiuteenused ja sotsiaalteenused ning parendatakse koordineeritud osutamist, sealhulgas korraldus- ja rahastusmudelite analüüsimine, ühise juhtumikorralduse põhimõtete rakendamine, ennetustegevuste juurutamine, nüüdisaegsete infotehnoloogiliste lahenduste kasutusele võtmine ja andmevahetuse parandamine. Prioriteediks on ka tervise ebavõrdsuse vähendamine. Samuti on prioriteediks vähi ennetuse, diagnostika, ravi ja teaduse tippkeskuse käivitamine.
- **Pikaajalise hoolduse reformiga jätkamine ning erihoolekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.** Jätkatakse hooldereformi rakendamist, sh praktiliste probleemkohtade lahendamine, mille eesmärk on vähendada ööpäevaringset üldhooldusteenust vajavate inimeste ja nende lähedaste maksekoormust teenuse rahastamisel ja lähedaste hoolduskoormust, parandada teenuse kvaliteeti ja hooldustöötajate palga ja töötingimusi ning kodus elamist toetavate teenuste kättesaadavust. Erihoolekandeteenuste rahastamine vajab olulist tõusu, teenuskohti (eriti kodus elamist toetavaid, kuid vajadus on ka ööpäevaringsete

kohtade järele) tuleb luua juurde ning vajalik on ette valmistada ning rahastada isikukeskse teenusmudeli rakendamine. Ööpäevaringse erihooldusteenuste öendusteenuse korraldamine ja rahastamine viiakse alates 2025. aastast üle Tervisekassasse. Täiendavalt on fookuses innovaatilistel lahendustel baseeruvate tegevuste toetamine.

Riigipõhine soovitus

3. Tugevdada sotsiaalkaitset, muu hulgas käsitledes eakate vaesuse küsimust ja laiendades töötushüvitiste katvust, eelkõige nii, et ka lühiajalist tööd tegevad ja ebatüüpilises töösuhtes olevad inimesed oleksid hõlmatud

Suuremad reformid ja algatused

- **Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele töötuskindlustuskaitse laiendamine.** Muudatustega korrastatakse töötushüvitiste süsteem. Töötushüvitiste korrastamisega ühtlustatakse töötushüvitiste tingimusi, mis tagab töötushüvitiste suurema eesmärgipärasuse, mõjususe ja kättesaadavuse piisavas mahus. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib töötuskindlustuskaitse laiendamise võimalusi uutele töövormidele.

Riigipõhine soovitus

4. Vähendada põlevkivi osakaalu energiaallikate jaotuses ja suurendada ressursitootlikkust bioressursipõhise innovatsiooni kaudu. Parandada tööjõu tootlikkust ja oskuste pakkumist täiendus- ja ümberõppe ning talentide parema ligimeelitamise ja hoidmise kaudu.

Suuremad reformid ja algatused

Rohepöörde ja digipöörde eesmärkide saavutamiseks kaasnevad täiendavad muutused tööturul, millega seoses hakkab eriti olulist rolli mängima inimeste oskuste vastavus muutuva majanduse ja tööturu tingimustele. Valitsus pöörab erilist tähelepanu kvaliteetsele haridusele ja inimeste ümberõppele

- **Taastuvelekter 100 reform** (taastuvenegiale üleminek aastaks 2023) Rohereformi põhiülesanne on ühiskonna ja majanduse tasakaalukas ümberkujundamine, vähendades inimtegevuse negatiivset mõju keskkonnale, tugevdades ettevõtete konkurentsivõimet ja pakkudes seeläbi inimestele kvaliteetset ja puhast elukeskkonda. Praeguses julgeolekukriisis aitab rohereformi kiirendamine suurendada ühiskonna vastupidavust ja kohanemisvõimet ning vähendada haavatavust välistest teguritest. Roheülemineku kontekstis on konkurentsivõimeline energia taastuvenegia. Riik on taastuvenegia osakaalu eesmärgistanud ja senine liikumine selle eesmärgi poole on lootustandev. Taastuvenegia osatähtsus energia lõpptarbimises oli 2022. aastal 38%. See näitaja on paranemas (2019. aastal oli 31,7%), aga strateegias „Eesti 2035“ on seatud sihiks vähemalt 65%.
- **Kliimakindla majanduse seaduse vastuvõtmine** 2023. a septembris algas Eestis kliimakindla majanduse seaduse koostamise protsess. Koostatav seadus loob aluse kliimakindlaks majanduseks, seades KHG heitkoguste eesmärgid, soodustades puhaste tehnoloogiate kasutuselevõttu ning ressursside suuremat väärindamist. Seeläbi väheneb negatiivne mõju keskkonnale ja kliimale ning paraneb inimeste elukeskkond. Puhtaid tehnoloogiaid soodustades

ja seda toetavat infrastruktuuri arendades suureneb ettevõtjate konkurentsivõime, sh vähenevad nii inimeste kui ettevõtete pikaajalised püsikulud läbi energiatõhususe suurendamise ja taastuvate energiaallikate turule tulemise. Lisaks tekivad uued tööstused ja konkurentsivõimelised majandusharud.

- **Kutsehariduse reform** Reformi raames töötatakse välja uued laiapõhjalised valdkondlikud kutsekeskhariduse õppekavad, kus tugevdatakse üldharidusõpinguid ja üldpädevuste õpet. Samuti arendatakse välja kutseõppeasutuste uued rahastamise põhimõtted, sh töötatakse välja tasulise kutseõppe regulatsioon korduvõppe piiramiseks. Alustatakse uue kutsehariduse seaduse väljatöötamist, mis on kooskõlas kavandatava ühtse keskhariduse seaduse ja kutsete süsteemi reformiga ning mis asendaks kehtivat kutseõppeasutuse seadust.

Käesolevas eduaruandes on täpsustatud Talendipoliitikaga seotud reformi sisulist selgitust ja raporteerime selle ajakavas püsimist. Uus reformi sisuline selgitus on järgmine ning täpsemalt saab reformiga seotud tegevuste kohta infot riigipõhiste soovitude raporteerimist kajastavas lisas:

- **Loome talendisõbraliku keskkonna.** Loodus- ja täppisteaduste, tehnoloogia valdkonna ja loovainete õppimise soodustamine ning nende õpetamiseks vajalike õpetajate järelkasvu tagamine.
 - Spetsialistide järelkasvu suurendamine, kellel on oskus lahendada kompleksseid probleeme loogilise ja struktureeritud mõtlemise abil.
 - Taseme- ja täiendusõppe pakkumine, et arendada tootmise, tehnika, tehnoloogia ja IT-valdkonna arenguks vajalikke teadmisi ja oskusi ning õpe vastaks tööturu vajadustele, sh seondub ÜKP fondide rakenduskavas kavandatud strateegiliselt olulise tegevusega inseneriakadeemia ja IT akadeemiaga.
 - Tegevusi toetab kutsequalifikatsioonisüsteemi reform, sh oskuste prognoosimise ja seire süsteemi OSKA arendamine, et paremini jälgida, analüüsida ja prognoosida oskuste nõudlust ja tööjõu pakkumist tööturul, arvestades regionaalseid vajadusi.

LISAD

LISA 1. Tabelid

Tabel 1a: Valitsemissektori fiskaalkohustus (netokulude kasvu kava)

			2023	2024	2025	2026
Euroopa Nõukogu netokulude kasvu kava						
1a.	Riiklikult rahastatavad esmased netokulud	(kasv)		1,9	7,1	5,1
2a.	Riiklikult rahastatavad esmased netokulud	(kumulatiivne kasv)		1,9	9,0	14,2
Tegelik/prognoos						
1b.	Riiklikult rahastatavad esmased netokulud	(kasv)		1,1	1,0	5,0
2b.	Riiklikult rahastatavad esmased netokulud	(kumulatiivne kasv)		1,1	2,1	7,1

Tabel 1b: Põhinäitajad

			2023	2024	2025
			% SKPst	% SKPst	% SKPst
1	Nominaalne positsioon	Tabel 4, rida 31	-3,1	-1,5	-1,5
2	Struktuurne positsioon	Tabel 4, rida 33	-1,3	0,6	0,2
3	Struktuurne primaarpositsioon	Tabel 4, rida 34	-0,9	1,2	0,8
4	Võlg	Tabel 4, rida 35	20,2	23,6	22,6
5	Võla muutus	Tabel 4, rida 36	1,1	3,4	-1,1

Tabel 2a: Makromajanduslikud eeldused

	SKP	ESA kood	2023 Mld EUR	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %
1	Reaalne SKP	B.1*g		-3,0	-0,3	1,7	2,5
2	SKP deflaator			8,1	3,7	3,9	2,8
3	Nominaalne SKP	B.1*g	38,2	4,8	3,5	5,6	5,4
	Reaalse SKP komponendid	ESA kood	Mld EUR	%	%	%	%
4	Eratarbimiskulutused	P.3		-1,5	-0,4	-0,4	1,5
5	Valitsemissektori lõpptarbimiskulutused	P.3		0,9	0,3	0,0	2,0
6	Kapitali kogumahutus põhivarasse	P.51		7,5	-6,7	7,6	1,1
7	Varude muutus (% SKPst)	P.52 + P.53		-0,2	0,1	-0,5	-0,3
8	Kaupade ja teenuste eksport	P.6		-9,0	-1,1	2,5	3,0
9	Kaupade ja teenuste import	P.7		-6,7	0,0	2,0	2,6
	Panus SKP kasvu						
10	Sisemajanduse nõudlus			1,5	-2,1	1,9	1,5
11	Varude muutus	P.52 + P.53		0,3	-1,1	-1,7	-0,9
12	Kaupade ja teenuste bilanss	B.11		-1,7	-0,9	0,4	0,2
	Deflaatorid ja hinnad			%	%	%	%
13	Eratarbimise deflaator			8,9	3,2	5,2	3,4
14	THHI			9,1	4,0	5,1	3,4
15	Valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste deflaator			11,3	5,6	2,7	4,8
16	Investeeringute deflaator			5,6	3,6	2,8	2,5
17	Kaupade ja teenuste ekspordi deflaator			3,4	2,5	3,2	2,4

18	Kaupade ja teenuste impordi deflaator		-1,6	1,7	3,4	2,7
	Tööturg	ESA kood	Tase	%	%	%
19	Hõive (1000 inimest)		694,6	2,5	0,6	-0,1
20	Töötatud tunnid töötaja kohta		1686,1	0,2	0,3	0,0
21	Reaalne SKP töötaja kohta			-5,5	-0,9	1,8
22	Reaalne SKP töötatud tunni kohta			-5,5	-0,9	1,8
23	Hüvitised töötajatele	D.1	19,0	10,9	4,9	5,0
24	Hüvitis töötaja kohta (= 23 / 19)		27,347	8,1	4,3	5,2
				%	%	%
25	Tööpuuduse määr (%)		6,4	7,6	7,1	6,6
	Potentsiaalne SKP ja komponendid			%	%	%
26	Potentsiaalne SKP		1,2	0,4	0,9	0,9
	Panused potentsiaalse SKP kasvu					
27	Tööjõud		1,1	0,6	0,6	0,2
28	Kapital		1,6	1,1	1,3	1,2
29	Kogutootlikkus (TFP)		-1,5	-1,4	-1,0	-0,5
			% pot. SKPst	% pot. SKPst	% pot. SKPst	% pot. SKPst
30	Toodangulõhe		-3,8	-4,4	-3,6	-2,1

Tabel 3a: Väliseeldused

			2023	2024	2025	2026
1	Lühiajalised intressid	(%, aasta keskmine)	3,43	3,57	2,18	1,93
2	Pikaajalised intressid	(%, aasta keskmine)	2,46	2,34	2,40	2,38
3	USD/EUR vahetuskurss	(aasta keskmine)	0,92	0,92	0,95	0,95
5	Maaailma SKP (v.a. EL)	(kasv, %)	3,3	3,2	3,1	3,0
6	EL reaalne SKP	(kasv, %)	0,4	1,0	1,1	1,4
7	Maaailma impordimaht, v.a. EL	(kasv, %)	0,9	4,4	3,3	3,1
8	Nafta hind	(Brent, USD/barrel)	82,6	80,7	73,9	70,1

Tabel 4: Riigi rahanduse prognoos

			2023	2023	2024	2025	2026
	Tulud	ESA kood	mld €	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
1	Tootmis- ja impordimaksud	D.2	5,1	13,5	14,1	14,4	14,6
2	Sissetuleku- ja varanduse maksud	D.5	3,1	8,1	9,0	9,9	9,1
3	Sotsiaalkindlustusmaksed	D.61	4,7	12,3	12,7	12,6	12,6
4	Muud tulud	(P.11+P.12+P.131) + D.39 + D.4 + D.7	2,1	5,5	5,8	5,1	4,6
5	Kapitalimaksud	D.91	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6	Muud kapitalitulud	D.92+D.99	0,4	1,1	0,9	1,5	1,8
7	Tulud kokku (= 1+2+3+4+5+6)	TR	15,5	40,5	42,5	43,5	42,7
8	<i>sh: EL eraldised</i>	<i>D.7EU+D.9EU</i>	0,7	1,8	1,4	2,1	2,2
9	Tulud kokku v.a. EL eraldised (= 7-8)		14,8	38,8	41,1	41,4	40,5
10	Tulumeetmed (lisanduv mõju, v.a. EL rahastatud meetmed)		-0,16	-0,42	1,24	2,08	0,09
10b	EL vahenditest kaetavad tulude vähendused		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11	Prognoosis sisalduvad ühekordsed tulumeetmed (summa, v.a. EL rahastatud meetmed)		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Kulud	ESA kood	mld €	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
12	Hüvitatud töötajatele	D.1	4,5	11,7	12,3	11,8	11,7
13	Vahetarbimine	P.2	2,5	6,4	6,4	6,5	6,7
14	Intressikulu	D.41	0,1	0,4	0,6	0,5	0,5

15	Rahalised sotsiaalsiirded	D.62	4,8	12,5	12,7	12,9	12,8		
16	Mitterahalised sotsiaalsiirded	D.632	0,8	2,2	2,3	2,4	2,4		
17	Subsiidiumid	D.3	0,4	1,0	0,7	0,8	0,8		
18	Muud kulud	D.29 + (D.4-D.41) + D.5 + D.7 + D.8	0,9	2,3	1,8	1,9	2,0		
19	Kapitali kogumahutus põhivarasse	P.51	2,5	6,6	6,1	7,1	7,0		
20	<i>sh riiklikult rahastatud investeeringud</i>		2,3	6,0	5,6	6,2	5,6		
21	Kapitalisiirded	D.9	0,2	0,5	0,4	1,2	1,2		
22	Muud kapitalikulud	P.52+P.53+NP	0,05	0,1	0,7	0	0		
23	Kulud kokku (= 12+13+14+15+16+17+18+19+21+22)	TE	16,7	43,7	44,0	45,0	45,2		
24	<i>sh EL eraldised (= 8-10b)</i>	<i>D.7EU+D.9EU</i>	0,7	1,8	1,4	2,1	2,2		
25	<i>sh riiklikult rahastatud kulud (23-24)</i>		16,0	41,9	42,6	42,9	43,0		
26	EL programmide riiklik kaasfinantseering		0,08	0,2	0,2	0,4	0,5		
27	Töötuskindlustushüvitiste tsüklilised komponendid		-0,01	-0,03	0,1	0,08	0		
28	Prognoosis sisalduvad ühekordsed kulumeetmed (summa, v.a. EL rahastatud meetmed)		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
29	Riiklikult rahastatud esmased netokulud (enne tulumeetmeid) (= 25-26-27-28-14)		15,8	41,4	41,7	41,9	41,9		
	Riiklikult rahastatud esmased netokulud						kasv		
30	Riiklikult rahastatud esmaste netokulude kasv	Tabel 1a, rida 1b			1,1	1,03	5,0		
	Eelarvepositsioonid	ESA kood	mld €	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst		
31	Nominaalne positsioon (= 7-23)	B.9	-1,2	-3,1	-1,5	-1,5	-2,5		

32	Primaarne positsioon (= 31-14)	B.9-D.41p	-1,1	-2,8	-0,9	-1,0	-1,9
	Tsükliline kohandus			% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
33	Struktuurne positsioon			-1,29	0,62	0,23	-1,46
34	Struktuurne primaarne positsioon			-0,9	1,2	0,8	-0,9
	Võlg		mld €	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
35	Valitsemissektori võlg		7,7	20,2	23,6	22,5	24,0
36	Võla muutus			1,1	3,4	-1,1	1,5
37	Panus võla muutusesse						
38	Primaarne positsioon (= miinus 32)			2,8	0,9	1,0	1,9
39	Lumepalli efekt			-0,6	-0,1	-0,7	-0,6
40	<i>Intressikulu (= 14)</i>			0,4	0,6	0,5	0,5
41	<i>Kasv</i>			0,6	0,1	-0,4	-0,5
42	<i>Inflatsioon</i>			-1,5	-0,7	-0,9	-0,6
43	Võla ja eelarvepositsiooni kohandus (= 36-38-39)			-1,1	2,6	-1,3	0,1
				%	%	%	%
44	Võla keskmine intressimäär (= 14 / Võlg(t-1))				2,9	2,2	2,4
	Kaitsekulud		mld €	kasv	kasv	kasv	kasv
45	Kaitsekulud kokku	COFOG 2	1209,7	53,0	10,5	17,1	14,3
46	Kaitseinvesteeringud	COFOG 2, P.51g	528,3	55,8	-6,7	29,1	7,1

Tabel 5: Täpsustatud tulumeetmete hinnanguline mõju

Tulumeetme nimetus	One-off	ESA kood	2023	2024	2025
			% GDP	% GDP	% GDP
maksuvaba tulu kehtestamine vanaduspensionieas	Ei	D5	-0,30%	-0,08%	0,00%
Maksuvaba tulu 500 eurolt 654 eurole	Ei	D5	-0,19%	-0,02%	0,00%
II pensionisamba maksed alates 2025 2, 4 või 6% palgast	Ei	D5	0,00%	0,00%	-0,04%
Füüsilise isiku tulumaksu soodustuste kaotamine (eluasemelaenu intressid, abikaasa maksuvaba tulu, täiendav maksuvaba tulu laste eest)	Ei	D5	0,00%	0,00%	0,08%
Üldine maksuvaba tulu kõigile 700€ (v.a vanaduspensioniealised)	Ei	D5	0,00%	0,00%	-1,33%
üldise maksuvaba tulu kehtestamise edasilükkamine 2026ni	Ei	D5	0,00%	0,00%	1,33%
Fikseeritud maksuvaba tulu määra 776€ rakendamine vanaduspensionile	Ei	D5	0,00%	0,00%	0,00%
Füüsilise isiku tulumaksu määr 22%	Ei	D5	0,00%	0,00%	0,58%

Ettevõtluskonto mõju	Ei	D5	0,00%	0,00%	0,00%
Tööealiste maksuvaba tulu indekseerimata jätmine	Ei	D5	0,00%	0,20%	0,08%
Pensioniealiste maksuvaba tulu indekseerimata jätmine	Ei	D5	0,00%	-0,01%	0,03%
Juriidilise isiku tulumaksu määr 22%	Ei	D5	0,00%	0,12%	0,31%
Krediitiasutuste avansilise tulumaksu määra tõstmine 14%lt 18%le	Ei	D5	0,00%	0,00%	0,05%
Hüvitiste piirmäärade tõus	Ei	D5	0,00%	0,00%	0,00%
Alkoholi aktsiisimäärade tõstmine 5% 2024, 2025, 2027 ja 2028 ning 10% 2026	Ei	D.21	0,05%	-0,02%	0,02%
5% aktsiisimäära tõstmine sigarettidel, suitsetamistubakal ja tubakavedelikel 1.01.2025, 1.07.2025, 1.01.2027 ja 1.01.2028 ning 10% 1.01.2026	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,03%
Elektriaktsiisi aktsiisimäära tõus 45% aastal 2024-2027	Ei	D.21	0,00%	0,01%	0,01%
Maagaasi aktsiisimäära tõus 18% aastal 2024-2027	Ei	D.21	0,00%	0,01%	0,00%
Bensiini aktsiisimäära tõus +5% 2025, 2026, 2027 ja 2028	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,00%
Diislikütuse aktsiisimäära tõus 7,3% aastal 2024-2027	Ei	D.21	0,00%	0,05%	0,05%

Muude väiksemate kütuseliikide (mis sõltuvad diislikütuse määrast) aktsiisimäära tõstmised aastal 2024-2027	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,00%
Põlevkivi kaevandustes eriotstarbelise diislikütuse kasutamise ajutiseperioodi lõppemine	Ei	D.21	0,00%	0,01%	0,01%
Käibemaks altsiisimäärade muutustest	Ei	D.29	0,01%	0,00%	0,02%
Käibemaksu standardmäära tõus 20%-lt 22%-le	Ei	D.21	0,00%	0,57%	0,00%
Käibemaksu standardmäära tõus 22%-lt 24%-le	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,26%
Majutusele 13%-se käibemaksumäära kehtestamine (seniselt 9%-lt)	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,02%
Ajakirjandusväljaannetele 9%se vähendatud maksumäära (seniselt 5%-lt) kehtestamine	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,01%
Hasartmängumaksu maksumäärade tõusud	Ei	D.29	0,00%	0,02%	0,00%
Automaks	Ei	D.29	0,00%	0,00%	0,57%
Muudatused käibemaksuseaduses eesmärgiga parandada maksukogumist	Ei	D.21	0,00%	0,01%	0,01%
Hüvitiste piirmäärade tõus	Ei	D.61	0,00%	0,00%	0,00%
Ettevõtlikonto mõju	Ei	D.61	0,00%	0,00%	0,00%

Pankade suuremad dividendid 2024	Ei	D.5	0,00%	0,29%	-0,28%
Pankade suuremad dividendid 2025	Ei	D.5	0,00%	0,00%	0,10%
Maksuhalduri töö tõhustamine (FITM ja JITM)	Ei	D.5	0,00%	0,01%	0,01%
Tulumaksuaugu vähendamine MTA suurema reageeriva ressursi toel	Ei	D.5	0,00%	0,00%	0,02%
Käibemaksuaugu vähendamine MTA suurema reageeriva ressursi toel	Ei	D.21	0,00%	0,00%	0,02%
Käibemaksust kõrvalehoidujatega tegelemine senisest suuremas mahus ja AI kasutuselevõtt (MTA meede)	Ei	D.21	0,00%	0,02%	0,00%
Omanditulu dividendidelt	Ei	D.4	0,00%	0,00%	0,01%
Tulumaks dividendidelt	Ei	D.5	0,00%	0,00%	0,00%
RES 2024-2027 keskkonnatasud	Ei	P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91) Total sales of goods and services+Other current transfers+Capital transfers	0,00%	0,04%	0,06%
Maamaksu korrektsoon	Ei	D.29	0,00%	0,00%	0,04%

Tabel 6. Taaste- ja vastupidavusrahastu (RRF) toetused

		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	Tulu RRF toetustest	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP
1	RRF toetused, mis sisalduvad tuluprojektsioonides		0,005	0,084	0,311	0,749	0,579	0,355
2	Sularaha väljamaksed RRFst EL poolt		0,346	0	0,649	0,296	0,561	0,436
	RRF toetustest finantseeritud kulu	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP
3	Jooksvad kulutused kokku		0,004	0,016	0,032	0,073	0,106	0,039
4	Kapitali kogumahutus		0,0	0,024	0,043	0,055	0,154	0,042
5	Muud kapitalikulud		0,002	0,044	0,235	0,255	0,319	0,273
6	Kogu kapitalitulu (= 4+5)		0,002	0,068	0,278	0,310	0,473	0,316
	RRF toetustest finantseeritud muud kulud	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP
7	Maksutulu vähenemine							
8	Muud kulud, mis mõjutavad tulusid							
9	Finantseerimistehingud			0,262				

Tabel 7. Taaste- ja vastupidavusrahastu (RRF) laenud

		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	Tulu RRF laenudest	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP
1	RRF laenude väljamaksed EL poolt		0	0	0	0	0	0
2	RRF laenude tagasimaksed ELile		0	0	0	0	0	0
	RRF laenudest finantseeritud kulu	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP
3	Jooksvad kulutused kokku							
4	Kapitali kogumahutus							
5	Muud kapitalikulud							
6	Kogu kapitalikulu (= 4+5)							
	s RRF laenudest finantseeritud muud kulud	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP	% SKP

- 7

Maksutulu vähenemine
- 8

Muud kulud, mis mõjutavad tulusid

Tabel 9¹. Muud reformid ja investeeringud

Reformi nimi	TVR/PL	RPS	Ühised prioriteedid*	Ajakavale vastavus	Selgitus	Kaasamine
Maksumuudatuste komplekt		CSR.2024.1	4	Ajakavale vastav	Kõige olulisem meede maksubaasi laiendamise osas on uue julgeolekumaksu ja mootorsõidukimaksu kehtestamine.	
Eelarverevisjoni läbiviimine		2024/1		Ajakavale vastav	Septembris 2024 andis Rahandusministeerium ülevaate eelarverevisjoni esimese aasta tulemustest, tulemused on esitatud ka 2025. aasta riigieelarve seletuskirja lisa 16. Esimesel aastal viidi revisjon läbi Sotsiaalministeeriumi, Rahandusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas. Teisel aastal	2025. aastal moodustati eelarverevisjoni ametkondlik juhtrühm, kuhu kuuluvad Rahandusministeeriumi, Eesti Panga, Riigikogu Arenguseire keskuse ja Riigikantselei esindajad. Selles juhtrühmas raporteeritakse regulaarselt reformiga edasimineku edusamme ja saadakse tagasisidet partneritelt.

¹ Tabel 8 jääb numeratsioonis vahele, sest selle tabeli peavad esitama üksnes need riigid, kes on soovinud oma kava perioodi pikendada neljalt aastalt seitsmele aastale.

					<i>viiakse revisjon läbi Siseministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas. Revisjoni tulemusi tutvustatakse septembris riigieelarve läbirääkimistel.</i>	
Taaste- ja vastupidavuskava rakendamine.		2024/2	1,2,3	Ajakavale vastav	<i>selle reformi raporteerimine toimub RRFi raames</i>	
Erihoolekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	RRF 6, PA PO4	2024/2	2	Ajakavale vastav	<i>selle reformi raporteerimine toimub RRFi raames</i>	<i>Uued teenuseüksused luuakse linnalisse keskkonda, kus avalikud teenused on kättesaadavad ja tagatud on ligipääs õppimis- või töötamisvõimalustele. Protsessi on kaasatud kohalikud omavalitsused, teenuseosutajad, teenuse vajajad ja nende lähedased, Eesti Puuetega Inimeste Koda ja teenusesaajate esindusorganisatsioonid.</i>
Rehabilitatsioonisüsteemi ümberkorraldamine.	RRF 6, PA PO4	2024/2	2	Ajakavale vastav	<i>selle reformi raporteerimine toimub RRFi raames</i>	<i>Rehabilitatsioonisüsteemi muudatuste reformi kaasamine toimub tegevuste põhiselt. Kaasatud on sidusrühmade esindusorganisatsioonid, spetsialistide erialaliidud (nt Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Psühhiaatrite Selts, Eesti Perearstide Selts jt erialaliidud, sh ka</i>

						haridusvaldkonnaga seotud), teenuseosutajate esindusorganisatsioonid, sotsiaal- ning tervisevaldkonna huvikaitseorganisatsioonid ning ametiasutuste esindajad. On moodustatud juhtrühm, kuhu kuuluvad seotud ametiasutuste juhid.
Sotsiaal- ja tervisevaldkonna integreerimine.	RRF 6, PA PO4	2024/2	2	Ajakavale vastav	selle reformi raporteerimine toimub RRFi raames	Sotsiaal- ja tervisevaldkonna integreerimiseks valmis sotsiaal- ja tervisevaldkonna integreeritud korraldus- ja rahastusmudeli esmane analüüs ja ettepanekud, mis kooskõlastati laiapõhjalise vajalikest partneritest koosneva töögruppi.
Pikaajalise hoolduse reformiga jätkamine ning erihooldekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	RRF 6, PA PO4	2024/2	2	Ajakavale vastav	selle reformi raporteerimine toimub RRFi raames	Hoolekandeteenuste süsteemsuse toimimiseks kaasatakse seotud osapooli seda nii riigi tasandil, kohaliku omavalitsuse tasandil kui ka sihtgruppi esindusorganisatsioone. Ettevalmistustesse on kaasatud Eesti Puuete Inimeste Koda, üldhooldusteenuseosutajate referentsgruppi esindajad, Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajad ning teised partnerid.
Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele	RRF 6	2024/3	2	Ajakavale vastav	Selle reformi raporteerimine toimub peamiselt CeSar andmebaasi kaudu. Üks	Töötuskindlustuse seaduse eelnõu on esitatud kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu ning arvamuse

<p>töötuskindlustuskaitse laiendamine.</p>					<p>peamisi käimasolevaid muudatusi on töötushüvitiste reform, mille eesmärk on asendada praegune kahetasandiline töötutoetuse ja töötuskindlustuse süsteem ühe töötuskindlustusskeemiga. Seadusandlik protsess jätkub Riigikogus teise ja kolmanda lugemisega. Analüüsitakse võimalikke lahendusi töötuskindlustuskaitse laiendamiseks ebastandardsetele (uutele) töövormidele. Aastane indekseerimine on järjepidevalt suurendanud Eesti vanaduspensione. Pensioniteadlikkuse strateegia 2023-2027 ja pensionisamba sissemaksete suurenemine on meetmed, mida raporteeritakse riigipõhiste soovitude raames. Alates 2025. aasta juunist suurenevad puuetega inimeste hüvitised ja abivahendite kättesaadavus. 27. novembril 2024 kiitis Vabariigi Valitsus heaks</p>	<p><i>avaldamiseks Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Ametiühingute Keskliidule, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioonile TALO, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Teenusmajanduse Kojale, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Töötukassale, Eesti Puuetega Inimeste Kojale ja Õiguskantsleri Kantseleile. Eelnõu on olnud arutlusel Eesti Töötukassa nõukogus, mis on kolmepoolne organ ja hõlmab nii tööandjate kui töötajate esindusorganisatsioone. Uutele töövormidele töötuskindlustuskaitse laiendamise võimalused on analüüsimisel, tulemused esitatakse Eesti Töötukassa nõukogus, mis on kolmepoolne organ ning hõlmab nii tööandjate kui töötajate esindusorganisatsioone.</i></p>
---	--	--	--	--	---	--

					<p>perekonnaseisuhüvitiste seaduse ja teiste seotud seaduste muutmise eelnõu, millega asendatakse praegune toitjakaotuspension toitjakaotushüvitisega alates 2026. aastast.</p> <p>Toitjakaotushüvitis pakub võrdset tuge lastele, kes on kaotanud toitja, tagades, et summa on piisav nende igapäevaste vajaduste katmiseks. Käimasolevad ettevalmistused sotsiaalse haldussüsteemi ja toimetulekupiiri meetodika moderniseerimiseks ning võlanõustamisteenuste tugevdamiseks.</p>	
Taastuvelekter 100 reform	RRF 4,8	2024/4 2023/1 2023/4 2022/1 2022/4 2020/3	1,3	Ajakavale vastav	<i>Selle reformi raporteerimine toimub CeSar andmeaasis.</i>	<i>ENMAK juhtkomisjoni kohtumised toimuvad paar-kolm korda aastas. 2024.a tutvustati Keskkonnamõjude Strateegilise Hindamise aruannet ja ENMAK eelnõu täiendusi, 2025.a anti ülevaade KSH protsessist.</i>
Kliimakindla majanduse seaduse vastuvõtmine		2024/4 2023/1 2023/4	1,3	Ajakavale vastav	Koostatud on kliimakindla majanduse seaduse eelnõu, mis koosneb olulisematest	Kliimakindla majanduse seaduse väljatöötamiseks moodustati sektoripõhised töörühmad, lisaks toimusid

		2022/1 2022/4 2020/3			põhimõtetest ning kliimaeesmärkide ja seiresätetest. Kliimaeesmärkide saavutamiseks vajalike meetmete valik ja konkurentsivõime tõstmise meetmed koondatakse KHG heitkoguste vähendamise teekaartidesse. Eelnõu ja seletuskiri on majasisesel kooskõlastamisel, samuti on alustatud teekaartide jaoks vajaliku info kaardistamise ja struktuuri välja töötamisega.	avalikkusele suunatud üritused ja arutelud. Lisaks oli eelnõu avalikul konsultatsioonil 2024.a augustist septembrini. Laekunud ettepanekud ja tagasiside on leitav kliimaministeeriumi kodulehelt: https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/kliimakindla-majanduse-seadus/kaasamine
Kutsehariduse reform			2	Ajakavale vastav	Eesti jätkab oma kutsekeskhariduse õppekavade ajakohastamist, keskendudes kutsekeskhariduse põhioskuste tugevdamisele ja liikudes ühtse keskhariduse standardi poole. Samal ajal tehakse jõupingutusi, et suurendada kutseõppe paindlikkust erinevates haridusteedes. Rohkem infot riigipõhiste soovitude raporteerimist kajastavas lisas. Suur kutsehariduse reform	Õigusaktide väljatöötamisel ja kooskõlastusringidel on olnud võimalus panustada ka partneritel (nt koolijuhid, kutse- ja erialaliidud, tööandjad, sotsiaalpartnerid). Näiteks kutsekeskhariduse riikliku õppekava eelnõu saadeti 2025.a märtsis kooskõlastamiseks, sealhulgas tööandjatele, kutseõppeasutustele ja sotsiaalpartneritele. Uued õppekavad töötati välja koostöös ettevõtete, kutse- ja erialaliitude ning haridusasutustega, et tagada nende vastavus tööturu vajadustele.

					<p>viidi läbi kutseõppeasutuste seaduse ja teiste seotud seaduste muudatustega, mis võeti vastu 2024. aasta detsembris. Üks peamisi muudatusi on kohustusliku hariduse vanuse pikendamine 17-lt 18-le, mis tähendab, et kõigil põhikooli lõpetajatel on nüüd õigus ja kohustus jätkata haridusteed kuni 18-aastaseks saamiseni või keskhariduse või kutsehariduse omandamiseni.</p> <p>Nende muudatuste toetamiseks tehakse jõupingutusi õpikeskkondade, õpetajate pädevuste ja haridusressursside parandamiseks ESF-i rahastatud ÕKVA+ programmi kaudu. Algatused nagu IT Akadeemia ja Inseneriakadeemia, mida rahastab ESF, mängivad olulist rolli kutsehariduse kohandamisel tööturu vajadustele. Lisaks on oodata kutsehariduse standardi</p>	<p>Reformi osas on toimunud mitmeid infoseminare erinevatel teemadel erinevatele sihtrühmadele. Regulaarselt kohtutakse kutsekoolide juhtide ja Eesti Kutseõppe Edendamise Ühinguga. Konkreetseid koole puudutavatel arutelupäevadel on kohtunud koolijuhtide, õpetajate, õpilastega, kohaliku omavalitsuse esindajatega ning kogukondade liikmetega (nt 14.01.2025 Vana-Vigalas ja 31.10.2024 Hiiumaal).</p>
--	--	--	--	--	---	---

					<p>muudatusi, mis võetakse vastu 2025. aasta II kvartalis, suurendades üldhariduslike õpingute mahtu kutsekeskhariduses, laiendades valikainete õppevõimalusi ja täpsustades valikupõhimõtteid. Koostatakse ka uus määrus põhikooli lõpetajate ettevalmistusaasta kohta, samuti keskhariduse vastuvõtu restruktureerimine.</p>	
Loome talendisõbraliku keskkonna				Ajakavale vastav	<p>Eesti on algatanud 2024. aastal kutsekvalifikatsioonide süsteemi reformi. Eesmärk on vähendada bürokraatiat, piirata ülereguleerimist ja parandada OSKA ja kvalifikatsiooniprotsesside integreerimist ning moderniseerida süsteemi, et see oleks paremini reageeriv, tõhus ja kvaliteetne. 2024. aasta lõpuks avati uue kutsekvalifikatsioonide seaduse seadusandlik kavatsus avalikuks aruteluks ning lai töögrupp on alustanud uue seaduse eelnõu</p>	<p>Õigusaktide väljatöötamisse on olnud kaasatud erinevad partnerid, nt erialaliidud ja esindusorganisatsioonid, kellest suuremad kuuluvad vastavate toetusmeetmete juhtnõukogude koosseisu ning jälgivad ka tegevuste elluviimist.</p> <p>Palju on avalikkusele suunatud üritusi ja teavitamist. Nt 3.03.2025 toimus konverents „IT ja inseneeria koolis - võimaluste võti; 16-17.10.2024 kohtusid IT akadeemia arendusseminaril kutse- ja kõrgkoolide partnerid, juhtkomisjon, IKT valdkonna tööandjad ning õppijad, et koostöiselt leida kokkupuutekohad</p>

					<p>koostamist.</p> <p>Samal ajal arendab Eesti riiklikku oskuste registrit OsKuS algatuse raames, mida toetab ESF. Samuti rakendatakse oskuste hindamise ja tunnustamise mudelit, et tagada oskuste tõhus valideerimine.</p> <p>Alates 1. jaanuarist 2024 rakendus Tööhõiveprogramm 2024–2029, mis täiendab haridussüsteemi kaudu pakutavaid täiend- ja ümberõppe algatusi.</p>	arendustegevusteks kutse- ja kõrghariduses.
--	--	--	--	--	---	---

LISA 2. TABEL I CeSaRiST ARUANNE EE

(Lisatud eraldi fail)

LISA 3. TABEL II FENIXIST ARUANNE EE

(Lisatud eraldi fail)

LISA 4. TABEL III ARUANDLUS EUROOPA SOTSIAALÕIGUSTE SAMBA RAKENDAMISE KOHTA: PEAMISED MEETMED JA NENDE HINNANGULINE MÕJU

ARUANDLUS EUROOPA SOTSIAALÕIGUSTE SAMBA RAKENDAMISE KOHTA: PEAMISED MEETMED JA NENDE HINNANGULINE MÕJU

Samba põhimõte		Peamiste kaasaaitavate meetmete loetelu	Meetmete eeldatav mõju (kvalitatiivne ja/või kvantitatiivne)	Algtase	Praegune tase	Sihttase 2035
1.	Haridus, koolitus ja elukestev õpe	1. Kutsehariduse reform	Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25–64a) osakaal	74,1% (2020)	74,1% (2024)	80
1.	Haridus, koolitus ja elukestev õpe	2. Õppimiskohustuse pikendamine kuni 18. eluaastani	Madala haridusetasemega mitteõppivate 18-24-aastaste osakaal	8,5% (2020)	11% (2024)	7,5%
1.	Haridus, koolitus ja elukestev õpe	3. Eestikeelsele õppele üleminek	Eesti keelt kasutavate inimeste osatähtsus 15-74aastate Eesti elanike seas	91% (2021)	91,5% (2024)	üle 91%
2.	Sooline võrdõiguslikkus	1.Soolise palgalõhe, stereotüüpide ja segregatsiooni vähendamine ning vähemuste	Soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE (Euroopa Soolise võrdõiguslikkuse Instituut) Gender Equality Index) väärtuspunkti 100st	60,7 (2020)	60,8 (2024)	70,7

		võrdsete võimaluste edendamine				
2.	Sooline võrdõiguslikkus	2.ELi tasustamise läbipaistvuse direktiivi ülevõtmine	Sooline palgalõhe	17,1% (2019)	13,1%(2023)	5%
2.	Sooline võrdõiguslikkus	3.Palgapeegel (registriandmetel põhinev digilahendus organisatsioonide palgalõhede seiramiseks.)	Sooline palgalõhe	17,1% (2019)	13,1%(2023)	5%
3.	Võrdsed võimalused	1.Soolise palgalõhe, stereotüüpide ja segregatsiooni vähendamine ning vähemuste võrdsete võimaluste edendamine	Soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE (Euroopa Soolise võrdõiguslikkuse Instituut) Gender Equality Index) väärtuspunkti 100st	60,7 (2020)	60,8 (2024)	70,7

3.	Võrdsed võimalused	2. soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste seaduse eelnõu	Soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE (Euroopa Soolise võrdõiguslikkuse Instituut) Gender Equality Index) väärtuspunkti 100st	60,7 (2020)	60,8 (2024)	70,7
3.	Võrdsed võimalused	3. Tervise ebavõrdsuse vähendamine	Tervena elatud aastad maakondlik erinevus Eesti keskmisega	Tervena elatud aastad maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed -12,13, naised -10,31 (2019)	maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed 9,79 (2023), naised 6,34 (2023)	maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed <5, naised <5
4.	Tööhõive aktiivne toetamine	1. Looma talendisõbraliku keskkonna	Osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös (tegusa inimese näitaja)	22,3% (2021)	45% (2024)	35%
4.	Tööhõive aktiivne toetamine	2. tööõiguse paindlikumaks muutmine	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%
4.	Tööhõive aktiivne toetamine	3.Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%

		töötuskindlustuskaitse laiendamine.				
5.	Kindel ja paindlik töö	1.Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele töötuskindlustuskaitse laiendamine.	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%
5.	Kindel ja paindlik töö	2. tööõiguse paindlikumaks muutmine	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%
5.	Kindel ja paindlik töö	3.Soolise palgalõhe, stereotüüpide ja segregatsiooni vähendamine ning vähemuste võrdsete võimaluste edendamine	Soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE (Euroopa Soolise võrdõiguslikkuse Instituut) Gender Equality Index) väärtuspunkti 100st	60,7 (2020)	60,8 (2024)	70,7
7.	Palgad	1.Eli tasustamise läbipaistvuse direktiivi ülevõtmine	Sooline palgalõhe	17,1% (2019)	13,1%(2023)	5%

7.	Teave töötingimuste kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral	1. tööõiguse paindlikumaks muutmine	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%
7.	Teave töötingimuste kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral	2. Kehtiv seadus vastab esitatud põhimõtetele (st enne suhte algust teavitamine, ülesütlemisest etteteatamine/põhjendamine jne). Seega ei ole siia uusi meetmeid lisada.				
8.	Sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine	1. Tööandjate ja töötajate toetamine ohutu töökeskkonna loomiseks ning töötaja tööga seotud terviseprobleemide ennetamiseks				
8.	Sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine	1. Meie kehtiv seadus vastab esitatud põhimõtetele				

9.	Töö- ja eraelu tasakaal	1. tööõiguse paindlikumaks muutmine				
9.	Töö- ja eraelu tasakaal	2. Pikaajalise hoolduse reformiga jätkamine ning erihoolekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal	2,1% (2019)	2,0% (2024)	1,3
10.	Tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond ning andmekaitse	1. tööõiguse paindlikumaks muutmine				
10.	Tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond ning andmekaitse	2. Ajutise töövõimekaoga inimeste tööturul püsimist toetava süsteemi arendamine, et ennetada püsiva töövõimekao väljakujunemist.				
10.	Tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond ning andmekaitse	3. Tööandjate ja töötajate toetamine ohutu töökeskkonna loomiseks ning töötaja tööga seotud terviseprobleemide ennetamiseks	Töäjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%

1 1 .	Lapsehoid ja laste toetamine	1. KOVi ja riigi partnerlusel põhineva ning lapse terviklikest vajadustest lähtuva lastekaitsekorralduse väljatöötamine, selleks vajalike spetsialistide baas- ja täiendõppekoolituse arendamine ning lastekaitsetöö väärtustamine				
1 1 .	Lapsehoid ja laste toetamine	2. Laste heaolu suurendavate integreeritud teenuste ja sekkumiste väljaarendamine (sh erivajadusega, käitumisprobleemidega ja traumakogemusega lastele) ning institutsionaalse hoolduse asendamine perepõhisega				

1 2 .	Sotsiaalkaitse	1. Tööealiste inimeste puude raskusastme tuvastamise ja töövõime hindamise süsteemi ümberkorraldamine.	Tajutud riskid (OECD risks that matter)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: 60,7% Kõikide kulutuste katmine: 48,4% Töö kaotamine: 47,6% (2018)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: 54,8% Kõikide kulutuste katmine: 66,3% Töö kaotamine: 56,1% (2022)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: ≤60,7% Kõikide kulutuste katmine: ≤48,4% Töö kaotamine: ≤47,6%
1 2 .	Sotsiaalkaitse	2. Pensionireformi elluviimine, et tagada jätkusuutlik pensionisüsteem ja pensionäride heaolu (sh tööandjapensioni soodustamine ja inimeste pensionitarkuse parandamine)	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
1 2 .	Sotsiaalkaitse	1.Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele töötuskindlustuskaitse laiendamine.	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%

1 3 .	Töötushüvitised	1.Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele töötuskindlustuskaitse laiendamine.	Tööjõus osalemise määr	72,1% (2020)	74,6% (2024)	≥72%
1 4 .	Miinimumsissetulek	1. Töötutoetuse ja töötuskindlustuse reform ning uutele töövormidele töötuskindlustuskaitse laiendamine.	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
1 4 .	Miinimumsissetulek	2. Pensionireformi elluviimine, et tagada jätkusuutlik pensionisüsteem ja pensionäride heaolu (sh tööandjapensioni soodustamine ja inimeste pensionitarkuse parandamine)	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
1 5 .	Sissetulek vanas eas ja pensionid	1. Pensionireformi elluviimine, et tagada jätkusuutlik pensionisüsteem ja pensionäride heaolu (sh tööandjapensioni soodustamine ja inimeste pensionitarkuse parandamine)	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%

1 6 .	Tervishoid	1. Sotsiaal- ja tervisevaldkonna integreerimine	Tervena elada jäänud aastad	mehed 54,1; naised 57,6 (2019) maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed -12,13, naised -10,31 (2019)	mehed 56,4 (2023); naised 59,5 (2023) maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed 9,79 (2023), naised 6,34 (2023)	mehed 63,0; naised 64,5 maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed <5, naised <5
1 6 .	Tervishoid	2. Eesti tervishoiukorralduse terviklik arendamine	Tervena elada jäänud aastad	mehed 54,1; naised 57,6 (2019) maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed -12,13, naised -10,31 (2019)	mehed 56,4 (2023); naised 59,5 (2022) maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed 9,79 (2023), naised 6,34 (2022)	mehed 63,0; naised 64,5 maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed <5, naised <6
1 6 .	Tervishoid	3. Vaimse tervise toetamine				

1 7 .	Puudega inimeste kaasamine	1. Rehabilitatsioonisüsteemi ümberkorraldamine.	Tajutud riskid (OECD risks that matter)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: 60,7% Kõikide kulutuste katmine: 48,4% Töö kaotamine: 47,6% (2018)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: 54,8% Kõikide kulutuste katmine: 66,3% Töö kaotamine: 56,1% (2022)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: ≤60,7% Kõikide kulutuste katmine: ≤48,4% Töö kaotamine: ≤47,6%
1 7 .	Puudega inimeste kaasamine	2. Pikaajalise hoolduse reformiga jätkamine ning erihooletande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal	2,1% (2019)	2,0% (2024)	1,3
1 7 .	Puudega inimeste kaasamine	3. Erihooletande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.				
1 8 .	Pikaajaline hooldus	1. Pikaajalise hoolduse reformiga jätkamine ning erihooletande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal	2,1% (2019)	2,0% (2024)	1,3

1 8 .	Pikaajaline hooldus	2. Rehabilitatsioonisüsteemi ümberkorraldamine.	Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal	2,1% (2019)	2,0% (2024)	1,3
1 8 .	Pikaajaline hooldus	3. Erihoolekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal	2,1% (2019)	2,0% (2024)	1,3
1 9 .	Eluase ja abi kodututele	1. Eesti kehtiv seadusandlus vastab esitatud põhimõtetele				
2 0 .	Juurdepääs esmatähtsatele teenustele	1. Eesti kehtiv seadusandlus vastab esitatud põhimõtetele				

LISA 5. TABEL IV KESTLIKU ARENGU EESMÄRKE KÄSITLEV ARUANDLUS: PEAMISTE MEETMETE KIRJELDUS JA NENDE HINNANGULINE MÕJU

**KESTLIKU ARENGU EESMÄRKE KÄSITLEV ARUANDLUS: PEAMISTE MEETMETE
KIRJELDUS JA NENDE HINNANGULINE MÕJU**

	KESTLIKU ARENGU EESMÄRK	Peamiste kaasaaitavate meetmete loetelu	Meetmete eeldatav mõju (kvalitatiivne ja/või kvantitatiivne)	Algtase	Praegune tase	Sihttase 2035
1.	Vaesuse puudumine	1. Püsiva tervisekaotuse ennetamise süsteemi arendamine ja tervishoiu kestliku rahastuse tagamine (sh ravijärjekordade vähendamine, ravimite kompenseerimise ja kättesaadavuse süsteemi muutmine)	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
1.	Vaesuse puudumine	2. Pensionireformi elluviimine, et tagada jätkusuutlik pensionisüsteem ja pensionäride heaolu (sh tööandjapensioni soodustamine ja inimeste pensionitarkuse parandamine)	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
1.	Vaesuse puudumine	3. Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
2.	Nälja kaotamine	1.Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%

2.	Nälja kaotamine	2. Vajaduspõhise sotsiaalkaitse kujundamine ja erivajadustega inimeste heaolu parandamine	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%
3.	Tervis ja heaolu	1. Rehabilitatsioonisüsteemi ümberkorraldamine.	Tervena elada jäänud aastad	mehed 54,1; naised 57,6 (2019) maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed - 12,13, naised - 10,31 (2019)	mehed 56,4 (2023); naised 59,5 (2022) maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed 9,79 (2023), naised 6,34 (2022)	mehed 63,0; naised 64,5 maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed <5, naised <6
3.	Tervis ja heaolu	2. Sotsiaal- ja tervisevaldkonna integreerimine.				
3.	Tervis ja heaolu	3. Pikaajalise hoolduse reformiga jätkamine ning erihoolekande kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.	Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal	2,1% (2019)	2,0% (2024)	1,3
4.	Kvaliteetne haridus	1. Kutsehariduse reform	Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25–64a) osakaal	74,1% (2020)	74,1%(2024)	80

4.	Kvaliteetne haridus	2. Loome talendisõbraliku keskkonna	Täiskasvanute (25–64-aastaste) elukestvas õppes osalemise määr Formaal- ja mitteformaalne õpe	17,1% (2020)	23,3% (2024)	25%
4.	Kvaliteetne haridus	3. Koolivõrgu reform	Madala haridusetasemega mitteõppivate 18-24-aastaste osakaal	8,5% (2020)	11% (2024)	7,5%
5.	Sooline võrdõiguslikkus	1. Soolise palgalõhe, stereotüüpide ja segregatsiooni vähendamine ning vähemuste võrdsete võimaluste edendamine	Soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE (Euroopa Soolise võrdõiguslikkuse Instituut) Gender Equality Index) väärtuspunkti 100st	60,7 (2020)	60,8 (2024)	70,7
5.	Sooline võrdõiguslikkus	2. ELi tasustamise läbipaistvuse direktiivi ülevõtmine	Sooline palgalõhe	17,1% (2019)	13,1%(2023)	5%
5.	Sooline võrdõiguslikkus	3. Palgapeegel (registriandmetel põhinev digilahendus organisatsioonide palgalõhede seiramiseks.)	Sooline palgalõhe	17,1% (2019)	13,1%(2023)	5%
6.	Puhas vesi ja kanalisatsioon	1. Jätkusuutliku jäätmemajanduse ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni taristu ja teenuse kujundamine koostöös KOVidega	Nõuetekohaselt puhastatud reovesi (miljonit kuupmeetrit)	110,58 (2019)	113,34 (2023)	
6.	Puhas vesi ja kanalisatsioon	2. Veeteenuse sektori reform	Aasta jooksul ammutatud põhjavee hulk miljonites kuupmeetrites.	228,76 (2019)	221,39(2023)	

6.	Puhas vesi ja kanalisatsioon	3. Lahenduste leidmine ja rakendamine väheneva rahvaarvuga kohanemiseks, et tagada kvaliteetsete teenuste kättesaadavus ning kvaliteetne ja jätkusuutlik ehitatud keskkond (sh taristu)				
7.	Taskukohane ja puhas energia	1. Taastuvelekter 100 reform	Taastuenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises	31,7% (2019)	41% (2023)	>65%
7.	Taskukohane ja puhas energia	2. Kliimakindla majanduse seaduse vastuvõtmine	Taastuenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises	31,7% (2019)	41% (2023)	>65%
7.	Taskukohane ja puhas energia	3. Elektrivõrgu sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalaga	Taastuenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises	31,7% (2019)	41% (2023)	>65%
8.	Inimväärne töö ja majanduskasv	1. Viime inimeste teadmised, oskused ja hoiakud kooskõlla tööturu vajaduste ning majanduse struktuurimuutustega	Teadlaste ja inseneride arv erasektoris 1000 elaniku kohta	1,53 (2019)	2,28(2023)	4,53
8.	Inimväärne töö ja majanduskasv	2. Võtame kasutusele uued lahendused ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni soodustamiseks	Teadlaste ja inseneride arv erasektoris 1000 elaniku kohta	1,53 (2019)	2,28 (2023)	4,53

8.	Inimväärne töö ja majanduskasv	3. Looma talendisõbraliku keskkonna	Osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös (tegusa inimese näitaja)	22,3% (2021)	45% (2024)	0,35
9.	Tööstus, uuendus ja taristu	1. Võtame kasutusele uued lahendused ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni soodustamiseks	Erasektori teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus SKP-s	0,89% SKPst (2019)	1,08%(2023)	2
9.	Tööstus, uuendus ja taristu	2. Suurendame Eesti majandusele oluliste valdkondade võimekust	Tööjõu tootlikkus osakaaluna EL-i keskmisest	77,8% (2019)	77,5% (2023)	110%
9.	Tööstus, uuendus ja taristu	3. Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi	Eesti koht IMD rahvusvahelise konkurentsivõime indeksi edetabelis	28 (2021)	33 (2024)	10
10.	Ebavõrdsuse vähendamine	1. Parandame erivajadusega inimeste heaolu ja ühiskondlikku aktiivsust ning tõhustame pikaajalise hoolduse süsteemi	Püsiva suhtelise vaesuse määr	16,7% (2018)	14,5% (2024)	≤15,6%

10.	Ebavõrdsuse vähendamine	2. Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi	Tajutud riskid (OECD risks that matter)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: 60,7% Kõikide kulutuste katmine: 48,4% Töö kaotamine: 47,6% (2018)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: 54,8% Kõikide kulutuste katmine: 66,3% Töö kaotamine: 56,1% (2022)	Haigeks jäämine või puude tekkimine: ≤60,7% Kõikide kulutuste katmine: ≤48,4% Töö kaotamine: ≤47,6%
10.	Ebavõrdsuse vähendamine	3. Tervise ebavõrdsuse vähendamine	Tervena elatud aastad maakondlik erinevus Eesti keskmisega	Tervena elatud aastad maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed - 12,13, naised - 10,31 (2019)	maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed 9,79 (2023), naised 6,34 (2023)	maakondlik erinevus Eesti keskmisega võrreldes: mehed <5, naised <5

11.	Kestlikud linnad ja kogukonnad	1.Võtame kasutusele ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ja jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu	Kasvuhoonegaaside heide transpordisektoris	2544,56 kt CO2 ekv (2018)	2498,16 kt CO2 ekv (2023)	CO2 1700 kt
11.	Kestlikud linnad ja kogukonnad	2.Kliimakindla majanduse seaduse vastuvõtmine	Ühissõidukiga, jalgrattaga või jalgsi töökäijate osatähtsus hõivatutest	38,7% (2019)	35,1%(2024)	0,55
11.	Kestlikud linnad ja kogukonnad	3.Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnanohiuga arvestavalt	Elukeskkonnaga rahulolu (rahul või pigem rahul)	73,5 (2022); piirkondlikud erinevused: 14,7 (2022)	73,5 (2022); piirkondlikud erinevused: 14,7 (2022)	>73,5%; piirkondlikud erinevused (kõrgeima 10% ja madalaima 10% KOVide vahe) ≤15
12.	Vastutustundlik tarbimine ja tootmine	1.Kestliku ringbiomajanduse (sh sinimajanduse) arendamine ja Eesti kujundamine piirkondliku ringbiomajanduse eestvedajaks	Ringleva materjali määr	15,6% (2019)	18,1 (2023)	30%
12.	Vastutustundlik tarbimine ja tootmine	2.Vastutustundliku ettevõtluse soodustamine (sh ettevõtete keskkonnajalajälje hindamise süsteemi loomine, sotsiaalse ettevõtluse, vabaühenduste omatulu teenimise ja vabatahtliku töö soodustamine ning vabaühenduste halduskoormuse vähendamine)				

12	Vastutustundlik tarbimine ja tootmine	3.Rohereformi elluviimine avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöös (sh roheinvesteeringute edendamine, roheenergeetika edendamine, keskkonna- ja kliimateadlikkuse suurendamine, andmete kättesaadavuse parandamine, roheoskuste suurendamine, liikuvusreform, elurikkuse taastamine jne)	Eesti koht üleilmses säästva arengu eesmärkide indeksis	10 (2020)	15 (2024)	≤10
13	Kliimameetmed	1. Kliimakindla majanduse seaduse vastuvõtmine	Kasvuhoonegaaside netoheide CO2 ekvivalenttonnides (sh LULUCF ehk maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektor	15,69 mln t CO2 ekv (2019)	13,0 mln t CO2 ekv (2023)	8 mln t CO2 ekv
13	Kliimameetmed	2.Roheüleminekusse panustavate lahenduste läbiv kasutuselevõtt ja seda toetav planeerimine koostöös KOVidega kliimamuutuste leevendamiseks, kliimamuutuste mõju vähendamiseks ja nendega kohanemiseks, elurikkuse suurendamiseks ja säilitamiseks, elukeskkonna mitmekesistamiseks, keskkonnahoidliku elukorralduse ja külastuskeskkonna edendamiseks	Keskkonnatrendide indeks	69,4 (2020)	69,44 (2023)	87
13	Kliimameetmed	3.Üleminek kliimaneutraalsele energiatootmisele (sh põlevkivienergeetika osakaalu järkjärguline vähendamine ning kliimaneutraalsete energia tootmis- ja salvestuslahenduste arendamine)	Taastuvenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises	31,7% (2019)	41% (2023)	>65%

14	Ookeani- ja mereökosüsteemid	1. Merekaitse reformi elluviimine	Eesti koht üleilmses säästva arengu eesmärkide indeksis	10 (2020)	15(2024)	≤10
14	Ookeani- ja mereökosüsteemid	2.Mereliikluse turvalisuse ja merekeskkonna kaitse tagamiseks ning meremajanduse arendamiseks mereseire arendamine, mere- ja lennupääste ning merereostuse võimekuse tagamine ja arendamine				
14	Ookeani- ja mereökosüsteemid	3.Looduskaitse ja metsanduse reform (tagada tõhus ja säästlik ressursikasutus, metsade hea tervislik seisund, elurikkus, vastupanuvõime kliimamuutustele ja hea süsiniku sidumise võime)				
15	Elurikkus ja maismaa-ökosüsteemid	1.Roheüleminekusse panustavate lahenduste läbiv kasutuselevõtt ja seda toetav planeerimine koostöös KOVidega kliimamuutuste leevendamiseks, kliimamuutuste mõju vähendamiseks ja nendega kohanemiseks, elurikkuse suurendamiseks ja säilitamiseks, elukeskkonna mitmekesistamiseks, keskkonnahoidliku elukorralduse ja külastuskeskkonna edendamiseks	Keskkonnatrendide indeks	69,4 (2020)	69,44 (2023)	87
15	Elurikkus ja maismaa-ökosüsteemid	2.Looduskaitse ja metsanduse reform (tagada tõhus ja säästlik ressursikasutus, metsade hea tervislik seisund, elurikkus, vastupanuvõime kliimamuutustele ja hea süsiniku sidumise võime)				
15	Elurikkus ja maismaa-ökosüsteemid	3.Rohereformi elluviimine avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöös (sh roheinvesteeringute edendamine, roheenergeetika edendamine, keskkonna- ja kliimateadlikkuse suurendamine, andmete kättesaadavuse parandamine, roheoskuste	Kasvuhoonegaaside heide transpordisektoris	2544,56 kt CO2 ekv (2018)	2498,16 kt CO2 ekv (2023)	CO2 1700 kt

		suurendamine, liikuvusreform, elurikkuse taastamine jne				
16	Rahu, õigus ja tugevad institutsioonid	1. Julgeoleku ja turvalisuse tagamine ning kriisideks valmisoleku parandamine (sh diplomaatiline tegevus, hübriid- ja küberohtude maandamine, suure mõjuga taristuarendused, varustuskindluse tagamine, riigiasutuste, KOVide, kogukondade ja elanikkonna kriisideks valmisoleku suurendamine)	Usaldus riigi institutsioonide vastu (Eurobaromeeter)	KOV: 56% Vabariigi Valitsus: 43%, Riigikogu: 40% (2019)	KOV: 51% , Vabariigi Valitsus: 38%; Riigikogu 31% (2024)	KOV: 60% Vabariigi Valitsus: 50%, Riigikogu: 50%
16	Rahu, õigus ja tugevad institutsioonid	2.Tsiviil- ja sõjalistes operatsioonides osalemine ning partnerite võõrustamine Eestis nii sõjalise kohaloleku raames kui ka osalejatena meie juhitud keskustes	Positsioon globaalse kohalolu indeksi edetablis (Elcano globaalse kohalolu raport)	88 (2019)	83(2023)	≤89
17	Üleilmne koostöö eesmärkide saavutamiseks	1.Eesti potentsiaali võimendamine võõrsil ning tugevate külgede, identiteedi ja pärandi süsteemne jagamine maailmaga (sh majandusdiplomaatia ja turismi arendamine) ning arengukoostöö võimaluste kasutamine	Positsioon globaalse kohalolu indeksi edetablis (Elcano globaalse kohalolu raport)	88 (2019)	83(2023)	≤89
17	Üleilmne koostöö eesmärkide saavutamiseks	2.Üleilmse eestluse edendamine ning Eesti kultuuri nähtavuse ja kättesaadavuse toetamine välismaal (sh kodanikudiplomaatia arendamine ja konsulaarteenuste kättesaadavuse parandamine)	Positsioon globaalse kohalolu indeksi edetablis (Elcano globaalse kohalolu raport)	88 (2019)	83(2023)	≤89

17	Üleilmne koostöö eesmärkide saavutamiseks	3.Tsiviil- ja sõjalistes operatsioonides osalemine ning partnerite võõrustamine Eestis nii sõjalise kohaloleku raames kui ka osalejatena meie juhitud keskustes	Positsioon globaalse kohalolu indeksi edetablis (Elcano globaalse kohalolu raport)	88 (2019)	83(2023)	≤89
----	---	---	--	-----------	----------	-----